

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
MELCHIOR WATHELET IŠVADA,
pateikta 2018 m. birželio 21 d.¹

Sujungtos bylos C-391/16, C-77/17 ir C-78/17

**M
prieš**

Ministerstvo vnitra

**(*Nejvyšší správní soud* (Vyriausiasis administracinis teismas, Čekijos Respublika) prašymas
priimti prejudicinį sprendimą)**

ir

X (C-77/17)

X (C-78/17)

prieš

Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides

**(*Conseil du contentieux des étrangers* (Užsieniečių ginčų taryba, Belgija) prašymas priimti prejudicinį
sprendimą)**

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė –
Prieglobsčio politika – Direktyva 2011/95/ES – Atsisakymas suteikti pabėgėlio statusą arba šio statuso
panaikinimas – Nuteisimas už labai sunkų nusikaltimą – 14 straipsnio 4–6 dalys – Aiškinimas ir
galiojimas – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 18 straipsnis – SESV 78 straipsnio 1 dalis –
1951 m. liepos 28 d. Ženevoje pasirašyta Konvencija dėl pabėgėlių statuso“

I. Įžanga

1. Prašymai priimti prejudicinį sprendimą, kuriuos *Conseil du contentieux des étrangers* (Užsieniečių ginčų taryba, Belgija) pateikė bylose C-77/17 ir C-78/17, yra susiję su Direktyvos 2011/95/ES² 14 straipsnio 4 ir 5 dalių išaiškinimu, taip pat su jų galiojimu atsižvelgiant į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 18 straipsnį ir SESV 78 straipsnio 1 dalį.

2. Byloje C-391/16 *Nejvyšší správní soud* (Vyriausiasis administracinis teismas, Čekijos Respublika) pateikė Teisingumo Teismui klausimą dėl Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 6 dalių galiojimo atsižvelgiant į tas pačias nuostatas ir į ESS 6 straipsnio 3 dalį.

1 Originalo kalba: prancūzų.

2 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų (OL L 337, 2011, p. 9).

3. Šie prašymai buvo pateikti nagrinėjant bylas dėl sprendimų, kuriais nacionalinės valdžios institucijos, atsakingos už prieglobstį, atsisakė suteikti pabėgėlio statusą ir papildomos apsaugos statusą X (byla C-77/17), taikydamos Belgijos teisės aktus, kuriais perkeliama Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 5 dalis, ir panaikino anksčiau X (byla C-78/17) ir M (byla C-391/16) suteiktą pabėgėlio statusą, vadovaudamosi nacionalinės teisės (atitinkamai Belgijos ir Čekijos) nuostatomis, kuriomis perkeliama šio straipsnio 4 dalis.

4. Pagal Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 5 dalis valstybei narei iš esmės leidžiama panaikinti pabėgėliui suteiktą statusą ir atsisakyti suteikti pabėgėlio statusą, jei šis pabėgėlis kelia pavojų šios valstybės narės saugumui ar jos visuomenei. Šio straipsnio 6 dalyje patikslintos minimalios teisės, kurios vis dėlto turi būti užtikrintos šiam pabėgėliui, kol jis yra minėtoje valstybėje narėje.

5. Savo prejudiciniiais klausimais prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikę teismai iš esmės siekia sužinoti, ar šiomis nuostatomis pažeidžiama Ženevos konvencija dėl pabėgėlių statuso (toliau – Ženevos konvencija)³ ir todėl jos laikytinos negaliojančiomis atsižvelgiant į Chartijos 18 straipsnį ir SESV 78 straipsnio 1 dalį, pagal kuriuos bendra prieglobsčio politika turi neprieštarauti šiai konvencijai.

II. Teisinis pagrindas

A. Tarptautinė teisė

6. Ženevos konvencijos 1 straipsnio A skirsnio 2 dalyje „pabėgėlis“ apibrėžtas kaip asmuo, kuris „dėl visiškai pagrįstos baimės būti persekiojamam dėl rasės, religijos, pilietybės, priklausymo tam tikrai socialinei grupei ar politinių įsitikinimų yra už šalies, kurios pilietis jis yra, ribų ir negali arba bijo naudotis tos šalies gynyba, arba neturėdamas atitinkamos pilietybės ir būdamas už šalies, kurioje anksčiau buvo jo nuolatinė gyvenamoji vieta, ribų <...> negali ar bijo į ją grįžti“⁴.

7. Šios konvencijos 1 straipsnio C skirsnyje nustatyta:

„Ši [k]onvencija netaikoma asmeniui, atitinkančiam A skirsnio sąlygas, jeigu jis:

- 1) savanoriškai vėl pasinaudojo šalies, kurios pilietis jis yra, gynyba arba
- 2) netekęs pilietybės, tą pačią vėl savanoriškai įgijo, arba
- 3) įgijo naują pilietybę ir naudojasi tos šalies, kurios pilietis jis dabar yra, gynyba, arba
- 4) savanoriškai vėl įsikūrė šalyje, kurią buvo palikęs arba už kurios ribų jis buvo bijodamas būti persekiojamas, arba
- 5) daugiau nebegali atsisakyti naudotis šalies, kurios pilietis jis yra, gynyba, nes jau nėra aplinkybių, dėl kurių jis buvo pripažintas pabėgėliu. <...>,
- 6) kaip pilietybės neturintis asmuo gali grįžti į šalį, kurioje anksčiau buvo jo nuolatinė gyvenamoji vieta, nes nebėra aplinkybių, dėl kurių jis buvo pripažintas pabėgėliu.

3 1951 m. liepos 28 d. Ženevoje pasirašyta Konvencija dėl pabėgėlių statuso (Jungtinių Tautų sutarčių rinkinys, 189 t., p. 137, Nr. 2545 (1954)), įsigaliojusi 1954 m. balandžio 22 d., papildyta 1967 m. sausio 31 d. Niujorke priimtu Protokolu dėl pabėgėlių statuso, įsigaliojusi 1967 m. spalio 4 d.

4 Ženevos konvencijos 1 straipsnio A skirsnio 2 dalyje patikslinta, kad tokia baimė turi kilti dėl įvykių, buvusių iki 1951 m. sausio 1 d. Tačiau pagal Niujorko protokolo pirmą straipsnį susitariančiosios valstybės taiko šios konvencijos nuostatas neatsižvelgdamos į šias laiko ribas.

<...>“

8. Minėtos konvencijos 1 straipsnio F skirsnyje numatyta:

„Šios [k]onvencijos nuostatos netaikomos visiems tiems asmenims, dėl kurių yra rimtų priežasčių manyti, kad jie:

- a) padarė nusikaltimą taikai, karinį nusikaltimą ar nusikaltimą žmonijai, kaip šie nusikaltimai apibrėžiami tarptautiniuose dokumentuose, sudarytuose tam, kad būtų imamasi priemonių prieš tokius nusikaltimus;
- b) padarė sunkų nepolitinį nusikaltimą už juos priglobusios šalies ribų tada, kai dar nebuvo įsileisti į šią šalį kaip pabėgėliai;
- c) kaltinami veika, prieštaraujančia Jungtinių Tautų tikslams ir principams.“

9. Tos pačios konvencijos 33 straipsnyje nurodyta:

„1. Nė viena [s]usitariančioji valstybė jokių būdu neišsiunčia ir negrąžina pabėgėlio į šalį, kur jo gyvybei ar laisvei grėstų pavojus dėl rasės, religijos, pilietybės, priklausymo tam tikrai socialinei grupei ar dėl politinių pažiūrų.

2. Tačiau ši nuostata negali būti taikoma pabėgėliams, dėl svarbių priežasčių laikomiems pavojingais šalies, kurioje jie yra, saugumui arba nuteistiems įsigaliojusiu nuosprendžiu už ypač sunkų nusikaltimą ir keliantiems pavojų šiai šaliai.“

10. Pagal Ženevos konvencijos 42 straipsnio 1 dalį „[k]iekviena valstybė, [k]onvenciją pasirašydama, ratifikuodama ar prie jos prisijungdama, gali daryti šios [k]onvencijos straipsnių, išskyrus 1, 3, 4 straipsnius, 16 straipsnio 1 dalį, 33, 36–46 straipsnius, išlygas“.

B. Sąjungos teisė

11. Direktyvos 2011/95 2 straipsnis suformuluotas taip:

„Šioje direktyvoje vartojamų terminų apibrėžtys:

<...>

- d) pabėgėlis – trečiosios šalies pilietis, kuris dėl visiškai pagrįstos persekiojimo dėl rasės, religijos, tautybės, politinių pažiūrų ar priklausymo prie tam tikros socialinės grupės baimės yra už šalies, kurios pilietis jis yra, ribų ir negali arba dėl tokios baimės nepageidauja naudotis tos šalies apsauga, arba asmuo be pilietybės, kuris dėl minėtų priežasčių būdamas už šalies, kurioje yra jo ankstesnė įprastinė gyvenamoji vieta, ribų negali ar dėl tokios baimės nepageidauja į ją grįžti ir kuriam netaikomas 12 straipsnis;
- e) pabėgėlio statusas – valstybės narės pripažinimas, kad trečiosios šalies pilietis arba asmuo be pilietybės yra pabėgėlis;

<...>“

12. Šios direktyvos 11 straipsnio „Nustojimas būti pabėgėliu“ 1 dalyje nustatyta:

„Trečiosios šalies pilietis arba asmuo be pilietybės nustoja būti pabėgėliu, jei:

- a) savo noru vėl naudojasi savo pilietybės valstybės apsauga arba
- b) savo noru susigrąžino prarastą pilietybę, arba
- c) įgijo naują pilietybę ir naudojasi tos valstybės, kurios pilietis jis dabar yra, apsauga, arba
- d) savo noru vėl apsigyveno valstybėje, kurią buvo palikęs arba už kurios ribų buvo bijodamas persekiojimo, arba
- e) dėl aplinkybių, į kurias atsižvelgus jis buvo pripažintas pabėgėliu, nebebuvo nebegali atsisakyti naudotis savo pilietybės valstybės apsauga, arba
- f) būdamas asmeniu be pilietybės dėl aplinkybių, į kurias atsižvelgus buvo pripažintas pabėgėliu, nebebuvo gali grįžti į valstybę, kurioje yra jo ankstesnė įprastinė gyvenamoji vieta.“

13. Minėtos direktyvos 12 straipsnio „Pabėgėlio statuso nesuteikimas“ 2 dalyje numatyta:

„Trečiosios šalies piliečiui arba asmeniui be pilietybės pabėgėlio statusas nesuteikiamas, jei yra rimtų priežasčių manyti, kad:

- a) jis padarė nusikaltimą taikai, karo nusikaltimą arba nusikaltimą žmoniškumui, kaip apibrėžta tarptautiniuose dokumentuose, į kuriuos įtrauktos nuostatos dėl tokių nusikaltimų;
- b) jis padarė sunkų nepolitinį nusikaltimą ne prieglobsčio šalyje prieš pripažįstant jį pabėgėliu, t. y. prieš išduodant leidimą gyventi [šalyje], grindžiamą pabėgėlio statuso suteikimu; <...>;
- c) jis yra pripažintas kaltu dėl Jungtinių Tautų tikslams ir principams prieštaraujančių veiksmų, nurodytų Jungtinių Tautų Chartijos preambulėje ir 1 bei 2 straipsniuose.“

14. Pagal tos pačios direktyvos 13 straipsnį „[v]alstybės narės suteikia pabėgėlio statusą trečiosios šalies piliečiui arba asmeniui be pilietybės, kuris priskiriamas prie pabėgėlių pagal II ir III skyrius“.

15. Direktyvos 2011/95 14 straipsnyje nustatyta:

„1. Jei tarptautinės apsaugos prašymas pateiktas po Direktyvos 2004/83/EB^[5] įsigaliojimo, valstybės narės panaikina, nutraukia ar atsisako pratęsti trečiosios šalies piliečio arba asmens be pilietybės pabėgėlio statusą, kurį suteikė Vyriausybė, administracinė, teisminė arba pusiau teisminė institucija, jei jis nustoja būti pabėgėliu pagal 11 straipsnį.

<...>

3. Valstybės narės panaikina trečiosios šalies piliečio arba asmens be pilietybės pabėgėlio statusą arba nutraukia ar atsisako pratęsti jo galiojimą, jei po to, kai jam buvo suteiktas pabėgėlio statusas, atitinkama valstybė narė nustatė, kad:

- a) jam neturėjo būti suteiktas arba nesuteikiamas pabėgėlio statusas pagal 12 straipsnį;

5 2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyva dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo pabėgėliams ar asmenims, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, jų statuso ir suteikiamos apsaugos pobūdžio būtiniausių standartų (OL L 304, 2004, p. 12; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 7 t., p. 96).

b) jo neteisingai pateikti arba nutylėti faktai, įskaitant suklastotų dokumentų naudojimą, buvo lemiami suteikiant pabėgėlio statusą.

4. Valstybės narės gali panaikinti statusą, kurį pabėgėliui suteikė Vyriausybė, administracinė, teisminė arba pusiau teisminė institucija, arba nutraukti ar atsisakyti pratęsti jo galiojimą, kai:

a) yra rimtų priežasčių [pagrįstų priežasčių] laikyti jį keliančiu pavojų valstybės narės, kurioje jis yra, saugumui;

b) jis yra galutiniu teismo sprendimu nuteistas už itin sunkų nusikaltimą ir kelia pavojų tos valstybės narės visuomenei.

5. Susidarius 4 dalyje nurodytoms situacijoms valstybės narės gali nuspręsti nesuteikti pabėgėlio statuso, jei toks sprendimas dar nėra priimtas.

6. Asmenys, kuriems taikoma 4 arba 5 dalis, gali naudotis teisėmis, nustatytomis Ženevos konvencijos 3, 4, 16, 22, 31, 32 ir 33 straipsniuose arba panašiomis į juose nustatytąsias, jei jie yra valstybėje narėje.“

16. Šios direktyvos 20 straipsnio, esančio VII skyriuje „Tarptautinės apsaugos pobūdis“, 1 dalyje numatyta, kad „[š]iuo skyriumi nedaroma poveikio Ženevos konvencijoje nustatytoms teisėms“.

17. Minėtos direktyvos 21 straipsnyje nustatyta:

„1. Valstybės narės laikosi negražinimo principo pagal tarptautinius įsipareigojimus.

2. Kai tai nedraudžiama pagal 1 dalyje minimus tarptautinius įsipareigojimus, valstybės narės gali gražinti pabėgėlį, oficialiai pripažintą arba ne, jei:

a) yra rimtų priežasčių laikyti jį keliančiu pavojų valstybės narės, kurioje jis yra, saugumui arba

b) jis yra galutiniu teismo sprendimu nuteistas už itin sunkų nusikaltimą ir kelia pavojų tos valstybės narės visuomenei.

3. Valstybės narės gali panaikinti, nutraukti ar atsisakyti pratęsti arba išduoti leidimą gyventi šalyje pabėgėliui, kuriam taikoma 2 dalis.“

C. Nacionalinė teisė

1. Belgijos teisė

18. Klostantis faktinėms aplinkybėms byloje C-77/17 ir C-78/17 galiojusios redakcijos *Loi du 15 décembre 1980 sur l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers* (1980 m. gruodžio 15 d. Įstatymas dėl užsieniečių atvykimo į šalies teritoriją, gyvenimo ir išikūrimo šalyje bei išsiuntimo iš jos, toliau – Belgijos užsieniečių įstatymas)⁶ 48/3 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „[p]abėgėlio statusas suteikiamas užsieniečiui, atitinkančiam [Ženevos konvencijos] 1 straipsnyje numatytas sąlygas“.

19. Šio įstatymo 48/4 straipsnio 1 dalyje išdėstytos sąlygos, kuriomis suteikiamas papildomos apsaugos statusas.

⁶ 1980 m. gruodžio 31 d. *Moniteur belge*, p. 14584.

20. Minėto įstatymo 52/4 straipsnio antroje pastraipoje nurodyta: „Pabėgėlių ir asmenų be pilietybės generalinis komisaras [toliau – generalinis komisaras] gali atsisakyti pripažinti pabėgėlio statusą, jei asmuo kelia grėsmę visuomenei, buvo nuteistas įsiteisėjusiu nuosprendžiu už labai sunkų nusikaltimą arba jei yra pagrįstų priežasčių laikyti jį keliančiu pavojų nacionaliniam saugumui. Tokiu atveju [generalinis komisaras] pateikia nuomonę dėl išsiuntimo priemonės suderinamumo su 48/3 ir 48/4 straipsniais.“

21. To paties įstatymo 55/3/1 straipsnyje numatyta:

„1. [Generalinis komisaras] gali panaikinti pabėgėlio statusą, jei užsienietis, įsiteisėjusiu nuosprendžiu nuteistas už labai sunkų nusikaltimą, kelia pavojų visuomenei arba jei yra pagrįstų priežasčių manyti, kad jis kelia pavojų nacionaliniam saugumui.

<...>

3. Jei [generalinis komisaras] panaikina pabėgėlio statusą pagal <...> 1 dalį, priimdamas sprendimą jis pateikia nuomonę dėl išsiuntimo priemonės suderinamumo su 48/3 ir 48/4 straipsniais.“

22. Dėl Belgijos užsieniečių įstatymo 55/3/1 straipsnio 1 dalyje nurodytų priežasčių taip pat nesuteikiama papildomos apsaugos statuso pagal šio įstatymo 55/4 straipsnio 2 dalį.

2. Čekijos teisė

23. Klostantis atitinkamoms faktinėms aplinkybėms byloje C-391/16 galiojusios redakcijos *Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu* (Prieglobsčio įstatymas Nr. 325/1999, toliau – Čekijos prieglobsčio įstatymas) 2 straipsnio 6 dalyje pabėgėlis, kaip jis suprantamas pagal šį įstatymą („azylant“), apibrėžtas kaip „užsienietis, kuriam pagal šį įstatymą suteikta prieglobsčio teisė sprendimo suteikti prieglobsčio teisę galiojimo laikotarpiu“.

24. Pagal šio įstatymo 12 straipsnio b punktą prieglobsčio teisė suteikiama užsieniečiui, jei įrodyta, kad jis turi pagrįstų priežasčių bijoti persekiojimo dėl vieno iš Ženevos konvencijos 1 straipsnio A skirsnio 2 dalyje nurodytų motyvų.

25. Pagal minėto įstatymo 17 straipsnio 1 dalies i punktą teisė į prieglobstį panaikinama, jei „yra pagrįstų priežasčių manyti, kad pabėgėlis kelia pavojų valstybės saugumui“. To paties įstatymo 17 straipsnio 1 dalies j punkte numatyta, kad teisė į prieglobstį panaikinama, jei „pabėgėlis įsiteisėjusiu nuosprendžiu nuteistas už labai sunkų nusikaltimą ir todėl kelia pavojų valstybės saugumui“. Dėl tų pačių priežasčių, kaip nurodyta Čekijos prieglobsčio įstatymo 15a straipsnyje, negali būti suteikta ir papildoma apsauga.

26. Kaip nurodė *Nejvyšší správní soud* (Vyriausiasis administracinis teismas), „azylant“ naudojami gerokai daugiau teisių suteikiančiais privalumais nei „paprastas“ pabėgėlis, kuris atitinka Ženevos konvencijos 1 straipsnio A skirsnio nurodytas sąlygas. Pabėgėlis, kurio statusas panaikintas, nustoja būti „azylant“ ir todėl nebegali naudotis šiais privalumais.

III. Pagrindinės bylos, prejudiciniai klausimai ir procesas Teisingumo Teisme

A. *Byla C-77/17*

27. X deklaravo, kad yra Dramblio Kaulo Kranto pilietis ir priklauso bečių etninei grupei. Į Belgiją jis atvyko 2003 m. liepos mėn., būdamas 12 metų amžiaus. X atvyko kartu su savo tėvu, kuris tuo metu turėjo glaudžių ryšių su buvusiu prezidentu Laurent Gbagbo ir buvo Dramblio Kaulo Kranto ambasados Briuselyje diplomatas.

28. 2010 m. *Tribunal de première instance de Bruxelles* (Briuselio pirmosios instancijos teismas, Belgija) nuteisė X 30 mėnesių laisvės atėmimo bausme už tyčinį kūno sužalojimą, neteisėtą šaltojo ginklo laikymą ir draudžiamo ginklo laikymą. 2011 m. *Cour d'appel de Bruxelles* (Briuselio apeliacinis teismas, Belgija) nuteisė jį ketverių metų laisvės atėmimo bausme už vyresnio nei 14 metų, tačiau jaunesnio nei 16 metų nepilnamečio išžaginimą.

29. 2013 m. X pateikė pirmąjį prieglobsčio prašymą, bet vėliau jį atsiėmė. 2015 m. jis pateikė antrąjį prieglobsčio prašymą, jį pagrįsdamas nurodė, jog bijo būti persekiojamas dėl to, kad jo tėvas ir šeimos nariai turėjo glaudžių ryšių su buvusiu Dramblio Kaulo Kranto režimu ir buvusiu prezidentu Laurent Gbagbo.

30. 2016 m. rugpjūčio 19 d. sprendimu generalinis komisaras atsisakė pripažinti X pabėgėlio statusą, remdamasis Belgijos užsieniečių įstatymo 52/4 straipsnio antra pastraipa. Generalinis komisaras nusprendė, kad, atsižvelgiant į labai sunkų X padarytų nusikaltimų pobūdį ir į jų pasikartojimą, X kelia pavojų visuomenei, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą. Dėl tų pačių priežasčių jis nesuteikė X papildomos apsaugos statuso pagal šio įstatymo 55/4 straipsnio 2 dalį. Be to, pagal minėto įstatymo 52/4 straipsnį generalinis komisaras pateikė nuomonę, kurioje nurodė, kad atsižvelgiant į X baimę būti persekiojamam jis negali būti grąžintas į Dramblio Kaulo Krantą, nes ši priemonė būtų nesuderinama su to paties įstatymo 48/3 ir 48/4 straipsniais.

31. X pareiškė ieškinį dėl šio sprendimo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme. Šis teismas nurodo, kad Belgijos užsieniečių įstatymo 52/4 straipsnio antra pastraipa į Belgijos teisę perkelta Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 5 dalis. Jis kelia klausimą dėl šių nuostatų galiojimo atsižvelgiant į Chartijos 18 straipsnį ir SESV 78 straipsnio 1 dalį.

32. Minėtas teismas iš esmės pabrėžia, kad pagal Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 5 dalį pavojus valstybės narės saugumui arba jos visuomenei yra numatytas kaip pagrindas atsisakyti suteikti pabėgėlio statusą. Tačiau šio pagrindo nenumatyta nei tarp sąlygų, išsamiai išvardytų Ženevos konvencijos 1 straipsnio F skirsnyje, nei jokioje kitoje šios konvencijos nuostatoje. Pagal šios direktyvos 14 straipsnio 5 dalį pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindams yra prilygintos šios konvencijos 32 ir 33 straipsniuose nurodytos situacijos, nors šiuose straipsniuose reglamentuojamas ne pabėgėlio statuso nustatymas, o pabėgėlių grąžinimas. Taigi kyla klausimas, ar Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 5 dalimi, pažeidžiant Ženevos konvenciją, nėra sukurtas naujas pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindas, nenumatytas šioje konvencijoje.

33. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro biuras (VPRK arba JTVPRK) yra pateikęs labai kritišką nuomonę dėl Direktyvos 2004/83⁷ (ją pakeitė Direktyva 2011/95) 14 straipsnio 4–6 dalių. Atitinkama šios nuomonės dalis yra taip suformuluota⁸:

„Direktyvos [2004/83] 14 straipsnio 4 dalimi gali būti iš esmės pakeistos [Ženevos konvencijos] nuostatos dėl statuso nesuteikimo, įtraukiant [šios konvencijos] 33 straipsnio 2 dalies nuostatą (negrąžinimo principo išimtis) kaip pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindą. Pagal [minėtą konvenciją] nesuteikimo sąlygomis ir negrąžinimo principo išimtimis siekiama skirtingų tikslų. 1 straipsnio F skirsnis, kuriame išsamiai išvardyti nesuteikimo motyvai, grindžiami prašytojo elgesiu, paremtas dvejopa logika. Pirma, kai kurios veikos yra tokio sunkumo, kad jas padarę asmenys nenusipelno tarptautinės apsaugos. Antra, prieglobsčio sistema neturi kliudyti pavojingų nusikaltėlių teisminiam persekiojimui. Tačiau 33 straipsnio 2 dalis susijusi su pabėgėlių vertinimu ir joje apibrėžiamos aplinkybės, kuriomis jie vis dėlto gali būti gražinami. Ši nuostata susijusi su priimančiosios šalies saugumo ar jos bendruomenės apsauga. Ji grindžiama klausimu, ar atitinkamas pabėgėlis kelia pavojų šalies nacionaliniam saugumui, vertinimu, o jei jis nuteistas įsiteisėjusiu nuosprendžiu už labai sunkų nusikaltimą, jo keliamos grėsmės bendruomenei vertinimu. Tačiau 33 straipsnio 2 dalis nebuvo numatyta kaip pagrindas panaikinti pabėgėlio statusą <...> Taigi pagal 33 straipsnio 2 dalį leidžiamų negrąžinimo principo išimčių prilyginimas 1 straipsnio F skirsnyje numatytiems nesuteikimo sąlygoms būtų nesuderinamas su [Ženevos konvencija]. Be to, tai galėtų lemti klaidingą šių dviejų [šios konvencijos] nuostatų aiškinimą.

Todėl žodžiai „status[as], kurį pabėgėliui suteikė“ turi būti suprantami veikiau taip, kad jais daroma nuoroda į prieglobstį („statusą“), kurį suteikė valstybė, o ne taip, kad jie reiškia pabėgėlio statusą, kaip tai suprantama pagal [Ženevos konvencijos] 1 straipsnio A skirsnio 2 dalį <...> Taigi, valstybės narės vis dėlto privalo suteikti [šioje konvencijoje] numatytas teises, kurių suteikimas nesiejamas su buvimo šalyje teisėtumu ir kurių taikymui nėra numatyta išimčių, kol pabėgėlis yra atitinkamos valstybės jurisdikcijoje.“

34. Šiomis aplinkybėmis *Conseil du contentieux des étrangers* (Užsieniečių ginčų taryba) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

1. Ar Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 5 dalį reikia aiškinti kaip nuostatą, kurioje įtvirtinta nauja pabėgėlio statuso nesuteikimo sąlyga, numatyta tos pačios direktyvos 13 straipsnyje, taigi ir Ženevos konvencijos 1 straipsnio A [skirsnyje]?
2. Jei į [pirmąjį] klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar šitaip aiškinama 14 straipsnio 5 dalis yra suderinama su [Chartijos] 18 straipsniu ir SESV 78 straipsnio 1 dalimi, kuriuose, be kita ko, numatyta, kad [Sąjungos] antrinė teisė turi būti suderinama su Ženevos konvencija, kurios 1 straipsnio F [skirsnyje] numatyta nesuteikimo sąlyga yra suformuluota išsamiai ir turi būti aiškinama siaurai?
3. Jei į [pirmąjį] klausimą būtų atsakyta neigiamai, ar Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 5 dalį reikia aiškinti kaip nustatančią pabėgėlio statuso nesuteikimo pagrindą, kuris nėra numatytas Ženevos konvencijoje, kurios įpareigojama laikytis pagal [Chartijos] 18 straipsnį ir SESV 78 straipsnio 1 dalį?

⁷ Direktyvos 2004/83 14 straipsnio 4–6 dalių turinys yra tapatus atitinkamų Direktyvos 2011/95 nuostatų turiniui.

⁸ JTVPRK, 2005 m. sausio 28 d. VPRK komentarai dėl [Direktyvos 2004/83], su kuriais galima susipažinti adresu: <http://www.refworld.org/docid/44ca0d504.html>, p. 31 ir 32.

4. Jei į [trečiąjį] klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar [Direktyvos 2011/95] 14 straipsnio 5 dalis yra suderinama su [Chartijos] 18 straipsniu ir SESV 78 straipsnio 1 dalimi, kuriose numatyta, be kita ko, kad [Sąjungos] antrinė teisė turi būti suderinama su Ženevos konvencija, nes joje nustatytas pabėgėlio statuso nesuteikimo motyvas, visiškai neišnagrinėjus persekiojimo pavojaus, kaip to reikalaujama pagal Ženevos konvencijos 1 straipsnio A [skirsnį]?
5. Jei į [pirmąjį ir trečiąjį] klausimus būtų atsakyta neigiamai, kaip reikia aiškinti Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 5 dalį laikantis [Chartijos] 18 straipsnio ir SESV 78 straipsnio 1 dalies, kuriuose, be kita ko, numatyta, kad [Sąjungos] antrinė teisė turi atitikti Ženevos konvenciją?“

B. Byla C-78/17

35. Iš X pareiškimų matyti, kad jis yra Kongo Demokratinės Respublikos pilietis, gimęs apie 1986–1990 m. 1997 m. jis buvo paimtas iš motinos, nuvežtas į Kokolo (Kongo Demokratinė Respublika) karinę stovyklą, paskui mokomas Gomoje (Kongo Demokratinė Respublika), ten jis buvo svaiginamas narkotikais, su juo buvo blogai elgiamasi ir jis buvo siunčiamas dalyvauti karinėse operacijose. 2000 m. X atvyko pas savo tėvą į Belgiją ir 2006 m. pateikė prieglobsčio prašymą. 2007 m. vasario 21 d. sprendimu generalinis komisaras suteikė X pabėgėlio statusą.

36. 2010 m. *Cour d'assises de Bruxelles* (Briuselio prisiekusiųjų teismas, Belgija) nuteisė X 25 metų laisvės atėmimo bausme už vagystę ir tyčinę žmogžudystę siekiant įvykdyti šią vagystę. Be to, iki X pabėgėlio statuso pripažinimo jis buvo nuteistas Belgijoje už kelias vagystes ir smurtinius nusikaltimus.

37. 2016 m. gegužės 4 d. sprendimu generalinis komisaras panaikino X pabėgėlio statusą, taikdamas Belgijos užsieniečių įstatymo 55/3/1 straipsnį. Generalinis komisaras nuspėdė, kad atsižvelgiant į labai sunkų *Cour d'assises de Bruxelles* (Briuselio prisiekusiųjų teismas) konstatuotų nusikaltimų pobūdį ir į X nusikalstamos veikos kartojimą, X kelia pavojų visuomenei, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, kuria perkeliama Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 dalis. Be to, generalinis komisaras pateikė nuomonę, kad X išsiuntimas iš šalies būtų suderinamas su šio įstatymo 48/3 ir 48/4 straipsniais, nes 2007 m. X išreiškta baimė būti persekiojamam už dezertyravimą iš Kongo Demokratinės Respublikos kariuomenės yra nebeaktuali.

38. X pareiškė ieškinį dėl šio sprendimo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme. Vadovaudamasis tais pačiais motyvais, kurie nurodyti byloje C-77/17, šis teismas kelia klausimą dėl Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 dalies galiojimo atsižvelgiant į Chartijos 18 straipsnį ir SESV 78 straipsnio 1 dalį.

39. Šiomis aplinkybėmis *Conseil du contentieux des étrangers* (Užsieniečių ginčų taryba) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

- „1. Ar Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 dalį reikia aiškinti kaip numatančią naują pabėgėlio statuso nesuteikimo sąlygą, numatytą tos pačios direktyvos 13 straipsnyje, taigi ir Ženevos konvencijos 1 straipsnio A [skirsnyje]?
2. Jei į [pirmąjį] klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar šitai aiškinama 14 straipsnio 4 dalis yra suderinama su [Chartijos] 18 straipsniu ir SESV 78 straipsnio 1 dalimi, kuriuose, be kita ko, numatyta, kad [Sąjungos] antrinė teisė turi būti suderinama su Ženevos konvencija, kurios 1 straipsnio F [skirsnyje] numatyta nesuteikimo sąlyga yra suformuluota išsamiai ir turi būti aiškinama siaurai?

3. Jei į [pirmąjį] klausimą būtų atsakyta neigiamai, ar Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 dalį reikia aiškinti kaip nustatančią pabėgėlio statuso panaikinimo pagrindą, kuris nėra numatytas Ženevos konvencijoje, kurios įpareigojama laikytis pagal [Chartijos] 18 straipsnį ir SESV 78 straipsnio 1 dalį?
4. Jei į [trečiąjį] klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar [Direktyvos 2011/95] 14 straipsnio 4 dalis yra suderinama su [Chartijos] 18 straipsniu ir SESV 78 straipsnio 1 dalimi, kuriose numatyta, be kita ko, kad [Sąjungos] antrinė teisė turi būti suderinama su Ženevos konvencija, nes joje nustatytas pabėgėlio statuso panaikinimo motyvas, kuris ne tik nenumatytas Ženevos konvencijoje, bet ir kuriam joje nėra jokio pagrindo?
5. Jei į [pirmąjį ir trečiąjį] klausimus būtų atsakyta neigiamai, kaip reikia aiškinti [Direktyvos 2011/95] 14 straipsnio 4 dalį laikantis [Chartijos] 18 straipsnio ir SESV 78 straipsnio 1 dalies, kuriuose, be kita ko, numatyta, kad [Sąjungos] antrinė teisė turi atitikti Ženevos konvenciją?“

C. *Byla C-391/16*

40. Iš M pareiškimų matyti, kad jis gimė Grozne, Čėčėnijoje, ir per pirmąjį Čėčėnijos karą kariavo buvusio Čėčėnijos prezidento pusėje. Po šio karo jis išėjo iš kariuomenės ir per antrąjį Čėčėnijos karą nekariavo. M pareiškė, kad bijo tiek rusų, tiek Ramzano Kadyrovo šalininkų, nes pastarieji bandė jį nužudyti ir laikė jį „filtracijos stovykloje“, kurioje jis buvo žalojamas ir mušamas. Daug jo šeimos narių buvo nužudyti.

41. Nusprendusi, kad ši baimė yra pagrįsta, *Ministerstvo vnitra* (Vidaus reikalų ministerija, Čekijos Respublika) 2006 m. balandžio 21 d. sprendimu suteikė M prieglobsčio teisę.

42. 2004 m. *Městský soud v Brně* (Brno miesto teismas, Čekijos Respublika) sprendimu M buvo pripažintas kaltas padaręs vagystę sunkinančiomis aplinkybėmis ir nuteistas trejų metų laisvės atėmimo bausme. Paleistas iš kalėjimo lygtinai, M padarė vagystės sunkinančiomis aplinkybėmis ir turto prievartavimo nusikaltimus, kurie buvo kvalifikuoti kaip ypač pavojingas recidyvas. 2007 m. minėtas teismas už šiuos nusikaltimus nuteisė M devynerių metų laisvės atėmimo bausme, ji turėjo būti atlikta griežto režimo įkalinimo įstaigoje.

43. Atsižvelgdama į šias aplinkybes, Vidaus reikalų ministerija 2014 m. balandžio 29 d. sprendimu konstatavo, kad M yra nuteistas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu už labai sunkų nusikaltimą ir kelia pavojų valstybės ir jos piliečių saugumui. Vadovaudamasi šiais motyvais ši valdžios institucija pagal Čekijos prieglobsčio įstatymo 17 straipsnio 1 dalies j punktą panaikino M prieglobsčio teisę ir, remdamasi šio įstatymo 15a straipsniu, nusprendė, kad jis negali naudotis papildoma apsauga.

44. M pareiškė ieškinį dėl šio sprendimo *Městský soud v Praze* (Prahos miesto teismas, Čekijos Respublika). Ieškinyje M visų pirma nurodė, kad Čekijos prieglobsčio įstatymo 17 straipsnio 1 dalies i ir j punktais – šiomis nuostatomis perkeliama Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 dalis – pažeidžiami Čekijos Respublikos tarptautiniai įsipareigojimai. Taip yra, nes šia nuostata yra nustatyti tarptautinės apsaugos panaikinimo pagrindai, nenumatyti baigtiniame šių pagrindų sąraše, kuris pateiktas Ženevos konvencijos 1 straipsnio C skirsnyje. Tačiau, remiantis šios konvencijos 42 straipsnio 1 dalimi, šios nuostatos išlygų daryti neleidžiama.

45. Kadangi šis ieškinytis buvo atmestas, M padavė kasacinį skundą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikiamam teismui.

46. Tokiomis aplinkybėmis pastarasis teismas kelia klausimą, be kita ko, dėl Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 6 dalių atitikties Ženevos konvencijai, nes, jei šiomis nuostatomis būtų pažeista ši konvencija, jos turėtų būti laikomos negaliojančiomis atsižvelgiant į Chartijos 18 straipsnį ir SESV 78 straipsnio 1 dalį, taip pat į bendruosius Sąjungos teisės principus, įtvirtintus ESS 6 straipsnio 3 dalyje.

47. Konkrečiai, *Nejvyšší správní soud* (Vyriausiasis administracinis teismas) remiasi dokumentu, kuriame VPRK pateikė komentarus dėl Europos Komisijos pasiūlymo, kurio pagrindu buvo priimta Direktyva 2011/95⁹. Šiame dokumente VPRK, be kita ko, patvirtino abejones, kurias buvo išsakęs dėl Direktyvos 2004/83 14 straipsnio 4–6 dalių atitikties Ženevos konvencijos 1 straipsnio F skirsniumi¹⁰. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pabrėžia, kad šioms abejonoms pritaria Europos pabėgėlių ir tremtinių taryba (ECRE)¹¹, Tarptautinės pabėgėlių bylų teisėjų asociacija¹², taip pat Čekijos Respublikos žmogaus teisių gynėja.

48. Tačiau šis teismas pažymi, kad dėl Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 6 dalių galiojimo yra ir priešingų nuomonių. Šios nuomonės paremtos argumentu, kad šia direktyva siekiama užtikrinti aukštesnius apsaugos standartus, kiek tai susiję su tarptautinės apsaugos suteikimo pagrindais ir šios apsaugos turiniu, kad būtų garantuotas visiškas ir visa apimantis Ženevos konvencijos taikymas, taip pat Chartijoje ir 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytoje Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje (toliau – EŽTK) įtvirtintų pagrindinių teisių paisymas. Pagal Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 6 dalis į šių nuostatų taikymo sritį patenkantiems asmenims užtikrinama didesnė apsauga nei kylanti iš Ženevos konvencijos. Pagal šios konvencijos 33 straipsnio 2 dalį šie asmenys galėtų būti grąžinti į šalį, kurioje jiems kyla pavojus būti persekiojamiems. Išvykę iš prieglobsčio šalies jie nebegalėtų naudotis šios konvencijos suteiktais privalumais. Ir, atvirkščiai, pagal Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 dalį, siejamą su šio straipsnio 6 dalimi, neleidžiama nei grąžinti atitinkamų asmenų, nei atimti iš jų galimybės naudotis minimalių teisių lygiu, kuris numatytas Ženevos konvencijoje.

49. Šiomis aplinkybėmis *Nejvyšší správní soud* (Vyriausiasis administracinis teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar [Direktyvos 2011/95] 14 straipsnio 4 ir 6 dalys negalioja todėl, kad jos prieštarauja [Chartijos] 18 straipsniui, [SESV] 78 straipsnio 1 daliai ir bendriesiems Sąjungos teisės principams, kaip jie suprantami pagal [ESS] 6 straipsnio 3 dalį?“

D. Procesas Teisingumo Teisme

50. 2017 m. kovo 17 d. Teisingumo Teismo pirmininko nutartimi bylos C-77/17 ir C-78/17 buvo sujungtos, kad būtų bendrai vykdomos rašytinė ir žodinė proceso dalys ir priimtas bendras sprendimas.

51. Šiose bylose rašytines pastabas Teisingumo Teismui pateikė ieškovai pagrindinėse bylose, Belgijos, Čekijos, Vokietijos, Prancūzijos, Vengrijos ir Jungtinės Karalystės vyriausybės, taip pat Europos Parlamentas, Europos Sąjungos Taryba ir Komisija.

9 „UNHCR comments on the European Commission’s proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on minimum standards for the qualification and status of third country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection and the content of the protection granted [COM(2009) 551, 2009 m. spalio 21 d.]“, su jais galima susipažinti adresu <http://www.refworld.org/docid/4c503db52.html>, p. 13 ir 14.

10 Žr. šios išvados 33 punktą.

11 ECRE, European Legal Network on Asylum (ELENA), *The Impact of the Qualification Directive on International Protection*, 2008 m. spalio, p. 25, su šiuo dokumentu galima susipažinti adresu www.refworld.org/docid/4908758d2.html.

12 International Association of Refugee Law Judges, *A Manual for Refugee Law Judges relating to European Council Qualification Directive 2004/38/EC and European Council Procedures Directive 2005/85/EC*, 2007, p. 30 ir 31.

52. Byloje C-391/16 rašytines pastabas Teisingumo Teismui pateikė Čekijos, Belgijos, Prancūzijos, Nyderlandų ir Jungtinės Karalystės vyriausybės, taip pat Parlamentas, Taryba ir Komisija.

53. 2018 m. sausio 17 d. Teisingumo Teismo pirmininko nutartimi bylos C-77/17, C-78/17 ir C-391/16 buvo sujungtos, kad būtų bendrai vykdoma žodinė proceso dalis ir priimtas bendras sprendimas.

54. X (byloje C-77/17), X (byloje C-78/17), M, Belgijos, Čekijos ir Jungtinės Karalystės vyriausybės, taip pat Parlamentas, Taryba ir Komisija dalyvavo 2018 m. kovo 6 d. posėdyje.

IV. Analizė

A. Išankstinės pastabos

55. Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 5 dalyse numatytais galimybėmis panaikinti pabėgėlio statusą arba atsisakyti jį suteikti gali būti pasinaudota, kai yra pagrįstų priežasčių laikyti pabėgėlių keliančiu pavojų valstybės narės, kurioje jis yra, saugumui arba jis yra galutiniu teismo sprendimu nuteistas už itin sunkų nusikaltimą ir kelia pavojų tos valstybės narės visuomenei.

56. Šios aplinkybės atitinka sąlygas, kuriomis taikoma negražinimo principo išimtis, nustatyta Direktyvos 2011/95 21 straipsnio 2 dalyje¹³, kurios formuluotė iš esmės atitinka Ženevos konvencijos 33 straipsnio 2 dalies formuluotę¹⁴. Pagal šias nuostatas, esant tam tikroms aplinkybėms, valstybės narės gali nukrypti nuo principo, kad pabėgėlis negali būti išsiųstas į teritorijas, kur jo gyvybei ar laisvei gresia pavojus dėl rasės, religijos, pilietybės, priklausymo tam tikrai socialinei grupei ar dėl politinių pažiūrų.

57. Vis dėlto, kaip patikslinta šios direktyvos 21 straipsnio 2 dalyje, valstybės narės gali pasinaudoti šia galimybe tik tuomet, „[k]ai tai nedraudžiama pagal [jų] tarptautinius įsipareigojimus“. Tačiau atsižvelgiant į pokyčius, kurie po Ženevos konvencijos priėmimo įvyko žmogaus teisių apsaugos srityje, šiuo metu negražinimo principo išimties taikymas daugiausia yra apribotas dėl valstybių narių įsipareigojimų pagal Sąjungos ir tarptautinę teisę.

58. Šiuo klausimu Chartijos 19 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad „[n]iekas negali būti perkeltas, išsiųstas ar išduotas į valstybę, kurioje jam gresia mirties bausmė arba kurioje jis gali patirti kankinimų ar kitokį nežmonišką ar žeminantį elgesį arba būti taip baudžiamas“. Nenumatyta jokios galimybės nukrypti nuo šios nuostatos, kaip ir nuo Chartijos 4 straipsnio, pagal kurį draudžiamas kankinimas, minėtas elgesys arba baudimas¹⁵.

13 Pabrėžiu, kad Direktyvos 2011/95 versijoje prancūzų kalba 14 straipsnio 4 dalies a punkte nurodomi „motifs raisonnables“ („pagrįstos priežastys“), o šios direktyvos 21 straipsnio 2 dalies a punkte – „raisons sérieux“ („rimtos priežastys“). Versijose bulgarų ir čekų kalbomis taip pat matyti šis skirtumas. Tačiau versijose kitomis kalbomis tokio skirtumo nėra.

14 Iš 2015 m. birželio 24 d. Sprendimo *H. T.* (C-373/13, EU:C:2015:413, 75 punktą) matyti, kad Direktyvos 2011/95 21 straipsnio 2 dalies ir 14 straipsnio 4 ir 5 dalių taikymo sritis yra siauresnė nei šios direktyvos 24 straipsnio 1 dalies, pagal kurią leidimas gyventi šalyje gali būti panaikintas „dėl privalomų nacionalinio saugumo ar viešosios tvarkos priežasčių“, taikymo sritis. Teisingumo Teismo teigimu, tokių „privalomų priežasčių“ sąvoka yra platesnė nei sąvoka „rimtos priežastys“ pagal Direktyvos 2011/95 21 straipsnio 2 dalį ir atitinkamai platesnė nei „rimtos priežastys [pagrįstos priežastys]“, reikalaujamos pagal šios direktyvos 14 straipsnio 4 ir 5 dalis, kurių taikymo sritis sutampa su jos 21 straipsnio 2 dalies taikymo sritimi.

15 Žr. 2016 m. balandžio 5 d. Sprendimą *Aranyosi ir Căldăraru* (C-404/15 ir C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, 85 punktą), 2016 m. rugsėjo 6 d. Sprendimą *Petruhhin* (C-182/15, EU:C:2016:630, 56), taip pat 2018 m. balandžio 24 d. Sprendimą *MP* (asmens, anksčiau patyrusio kankinimų, papildoma apsauga) (C-353/16, EU:C:2018:276, 36 punktą).

59. Iš tiesų, kaip matyti iš su Chartija susijusių išaiškinimų¹⁶, jos 19 straipsnio 2 dalis buvo įtraukta siekiant apimti Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) išplėtotą jurisprudenciją, susijusią su absoliučiu kankinimo, nežmoniško ar žeminančio elgesio arba baudimo draudimu, įtvirtintu EŽTK 3 straipsnyje, kurį atitinka Chartijos 4 straipsnis¹⁷. Remiantis suformuota EŽTT jurisprudencija, EŽTK 3 straipsnis prieštarauja tam, kad susitariančiosios valstybės išsiųstų užsienietį iš šalies arba įvykdytų jo ekstradiciją, jei yra rimtų ir neginčijamų priežasčių manyti, kad paskirties šalyje jam kils realus pavojus, kad su juo bus elgiama šioje nuostatoje draudžiamu būdu¹⁸.

60. Tas pats draudimas išplaukia ir iš valstybių narių tarptautinių įsipareigojimų pagal Tarptautinių pilietinių ir politinių teisių paktą¹⁹ ir Konvenciją prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą²⁰, priimtus glubojant Jungtinėms Tautoms.

61. Iš to, kas išdėstyta, darytina išvada, jog, jei grąžinus pabėgėlį kyla rimtas pavojus, kad jam bus įvykdyta mirties bausmė arba kad su juo bus elgiama tokiu būdu, kuris draudžiamas pagal Chartijos 4 straipsnį, EŽTK 3 straipsnį ar pagal pirmesniame punkte minėtus tarptautinius įsipareigojimus, galimybė nukrypti nuo negrąžinimo principo, numatyta Ženevos konvencijos 33 straipsnio 2 dalyje ir Direktyvos 2011/95 21 straipsnio 2 dalyje, tėra teorinė galimybė, kuri suteikta valstybėms narėms, bet kurios įgyvendinimas praktikoje šiuo metu yra draudžiamas dėl pagrindinių teisių apsaugos²¹.

62. Kaip pabrėžė Čekijos, Vokietijos, Nyderlandų ir Jungtinės Karalystės vyriausybės, taip pat Parlamentą, Tarybą ir Komisiją, Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 5 dalys skirtos tam, kad būtų sureglamentuota konkreti tokia situacija, kai pabėgėliai, nors jų padėtis ir atitinka vieną iš atvejų, kuriais taikoma negrąžinimo principo išimtis, vis dėlto nėra grąžinami, vadovaujantis visų pirma tuo motyvu, kad jų grąžinimas pažeistų valstybių narių įsipareigojimus pagal Chartiją, EŽTK ir kitas tarptautinės teisės priemones. Taigi valstybės narės, kai jos pasinaudoja šiose direktyvos nuostatose numatytomis galimybėmis, pagal to paties straipsnio 6 dalį įpareigojamos užtikrinti šiems pabėgėliams naudojimąsi teisėmis, įtvirtintomis tam tikrose Ženevos konvencijos nuostatose.

B. Dėl Ženevos konvencijos statuso Sąjungos teisėje

63. Chartijos 18 straipsnyje numatyta, kad „[t]eisė į prieglobstį garantuojama pagal <...> Ženevos konvenciją“. Pagal SESV 78 straipsnio 1 dalį bendra prieglobsčio politika „privalo neprieštarauti <...> Ženevos konvencijai“.

¹⁶ OL C 303, 2007, p. 24.

¹⁷ Pagal Chartijos 52 straipsnio 3 dalį Chartijoje nurodytų teisių, atitinkančių EŽTK garantuojamas teises, esmė ir taikymo sritis yra tokia, kaip nustatyta toje konvencijoje. Ši nuostata nekliudo Sąjungos teisėje numatyti didesnės apsaugos.

¹⁸ Be kita ko, žr. 1989 m. liepos 7 d. EŽTT sprendimą *Soering prieš Jungtinę Karalystę* (CE:ECHR:1989:0707JUD001403888, 90 ir 91 punktai), 1996 m. lapkričio 15 d. EŽTT sprendimą *Chahal prieš Jungtinę Karalystę* (CE:ECHR:1996:1115JUD002241493, 74 ir 80 punktai), taip pat 1996 m. gruodžio 17 d. EŽTT sprendimą *Ahmed prieš Austriją* (CE:ECHR:1996:1217JUD002596494, 39 ir 41 punktai).

¹⁹ Šis paktas, kurio 7 straipsnyje yra draudžiamas kankinimas ir žiaurus, nežmoniškas ar žeminantis elgesys arba tokio pobūdžio baudimas, buvo priimtas 1966 m. gruodžio 16 d. Niujorke ir įsigaliojo 1976 m. kovo 23 d. Visos valstybės narės yra prie jo prisijungusios. Žr. 2004 m. kovo 29 d. Žmogaus teisių komiteto bendrą komentarą Nr. 31 [80] dėl Pakto Šalims nustatyto bendrojo teisinio įpareigojimo pobūdžio, 12 punktas, CCPR/C/21/Rev.1/Add.13.

²⁰ Ši konvencija, kurios 3 straipsnyje įtvirtintas atitinkamas draudimas, buvo priimta 1984 m. gruodžio 10 d. Niujorke ir įsigaliojo 1987 m. birželio 26 d. Visos valstybės narės yra prie jos prisijungusios.

²¹ Mano nuomone, būtent šia siaurąja prasme turi būti suprantamas 2015 m. birželio 24 d. Sprendimo *H. T.* (C-373/13, EU:C:2015:413) 43 punktas, kuriame Teisingumo Teismas pripažino, kad valstybės narės turi galimybę grąžinti pabėgėlį, kuris atitinka Direktyvos 2011/95 21 straipsnio 2 dalyje nurodytas sąlygas, nepažeisdamos reikalavimo laikytis jų tarptautinių įsipareigojimų, nurodytų šio straipsnio 1 dalyje, ir savo įsipareigojimų pagal Chartiją.

64. Šios pirminės teisės nuostatos, kuriomis Sutarčių autoriai norėjo įpareigoti Sąjungos institucijas ir valstybes nares, kai pastarosios įgyvendina Sąjungos teisę, visiškai laikytis Ženevos konvencijos, parodo ypatingą šios konvencijos statusą Sąjungos teisėje. Nors Sąjunga, kitaip nei jos valstybė narės, nėra šios konvencijos saistoma savo santykiuose su trečiosiomis šalimis, kurios yra šios konvencijos dalyvės²², Sąjungos institucijos turi jos laikytis, kaip numatyta Sąjungos teisėje²³.

65. Taip pat Direktyvos 2011/95 4, 23 ir 23 konstatuojamosiose dalyse nurodyta, kad Ženevos konvencija yra tarptautinio teisinio pabėgėlių apsaugos režimo „kertinis akmuo“ ir kad šios direktyvos nuostatos buvo priimtos siekiant padėti kompetentingoms valstybių narių institucijoms taikyti šią konvenciją vadovaujantis bendrais kriterijais ir sąvokomis. Minėtos direktyvos 3 konstatuojamojoje dalyje taip pat nurodyta, jog atsižvelgęs į Tamberės Europos Vadovų Tarybos išvadą Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė, kad Europos prieglobsčio sistema, prie kurios kūrimo prisidedama ta pačia direktyva, būtų grindžiama visišku ir visa apimančiu Ženevos konvencijos taikymu. Be to, keliose Direktyvos 2011/95 nuostatose daroma nuoroda į šios konvencijos nuostatas²⁴ arba atkartojamas jų turinys²⁵.

66. Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas ne vieną kartą yra nusprendęs, kad Direktyvos 2011/95 nuostatos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į šios direktyvos bendrą struktūrą ir tikslą, laikantis Ženevos konvencijos ir kitų svarbių sutarčių, nurodytų SESV 78 straipsnio 1 dalyje. Šis aiškinimas, kaip matyti iš minėtos direktyvos 16 konstatuojamosios dalies, taip pat turi neprieštarauti Chartijoje pripažintoms pagrindinėms teisėms²⁶.

67. Be to, pagal suformuotą jurisprudenciją Sąjungos aktas turi būti aiškinamas kiek įmanoma taip, kad nebūtų paneigtas jo galiojimas, ir laikantis visos pirminės teisės²⁷. Iš šio aiškinimo principo, taikomo kartu su ankstesniame punkte išdėstytu principu, išplaukia, kad Direktyvos 2011/95 nuostatos turi būti aiškinamos kiek įmanoma taip, kad jos neprieštarautų Ženevos konvencijai ir todėl atitiktų Chartijos 18 straipsnį ir SESV 78 straipsnio 1 dalį. Tik tuo atveju, jei toks aiškinimas būtų neįmanomas, Teisingumo Teismas galėtų konstatuoti šios direktyvos nuostatos negaliojimą atsižvelgiant į pirminės teisės nuostatas.

68. Kai Teisingumo Teismo prašoma išaiškinti antrinės teisės nuostatą arba išnagrinėti jos galiojimą atsižvelgiant į Chartijos 18 straipsnį ir SESV 78 straipsnio 1 dalį, jis turi, kaip per posėdį pabrėžė Parlamentas, patikrinti, ar šia antrinės teisės nuostata pabėgėliams suteiktas apsaugos lygis yra bent lygiavertis apsaugos lygiui, kurį jiems užtikrina Ženevos konvencija.

22 Žr. 2014 m. liepos 17 d. Sprendimą *Qurbani* (C-481/13, EU:C:2014:2101, 23–25 punktai). Teisingumo Teismas jame nusprendė, jog dėl to, kad Sąjunga neperėmė visų įgaliojimų, kuriuos Ženevos konvencijos taikymo srityje anksčiau vykdė valstybės narės, šios konvencijos nuostatos nėra privalomos Sąjungai, kaip tai suprantama pagal jurisprudenciją, suformuotą 1972 m. gruodžio 12 d. Sprendime *International Fruit Company ir kt.* (21/72–24/72, EU:C:1972:115, 18 punktas), 2008 m. birželio 3 d. Sprendime *Intertanko ir kt.* (C-308/06, EU:C:2008:312, 48 punktas), taip pat 2010 m. gegužės 4 d. Sprendime *TNT Express Nederland* (C-533/08, EU:C:2010:243, 62 punktas).

23 Galimas tam tikras palyginimas su ypatinga reikšme, kurią turi EŽTK Sąjungos teisės sistemoje, nors Sąjunga nėra prie jos prisijungusi. Kaip matyti iš ESS 6 straipsnio 3 dalies „[p]agrindinės teisės, kurias garantuoja [EŽTK] ir kurios kyla iš valstybėms narėms bendrų konstitucinių tradicijų, sudaro Sąjungos teisės bendruosius principus“. Iki Chartijos kaip privalomo akto priėmimo Teisingumo Teismas yra nagrinėjęs antrinės teisės nuostatų galiojimą pagal šį straipsnį, siejamą su EŽTK. Be kita ko, žr. 2005 m. liepos 12 d. Sprendimą *Alliance for Natural Health ir kt.* (C-154/04 ir C-155/04, EU:C:2005:449, 130 punktas) ir 2007 m. birželio 26 d. Sprendimą *Ordre des barreaux francophones et germanophone ir kt.* (C-305/05, EU:C:2007:383, 26 ir 29 punktai).

24 Žr. Direktyvos 2011/95 9 straipsnio 1 dalį, 12 straipsnio 1 dalies a punktą, 14 straipsnio 6 dalį ir 25 straipsnio 1 dalį.

25 Be kita ko, žr. Direktyvos 2011/95 2 straipsnio d punktą, 11 straipsnį, 12 straipsnio 2 dalį ir 21 straipsnio 2 dalį.

26 Be kita ko, žr. 2010 m. kovo 2 d. Sprendimą *Salahadin Abdulla ir kt.* (C-175/08, C-176/08, C-178/08 ir C-179/08, EU:C:2010:105, 51–54 punktai), 2010 m. birželio 17 d. Sprendimą *Bolbol* (C-31/09, EU:C:2010:351, 36–38 punktai), 2010 m. lapkričio 9 d. Sprendimą *B ir D* (C-57/09 ir C-101/09, EU:C:2010:661, 76–78 punktai), 2012 m. rugsėjo 5 d. Sprendimą *Y ir Z* (C-71/11 ir C-99/11, EU:C:2012:518, 47 ir 48 punktai), 2012 m. gruodžio 19 d. Sprendimą *Abed El Karem El Kott ir kt.* (C-364/11, EU:C:2012:826, 42 ir 43 punktai), 2016 m. kovo 1 d. Sprendimą *Alo ir Osso* (C-443/14 ir C-444/14, EU:C:2016:127, 28–30 punktai), taip pat 2017 m. sausio 31 d. Sprendimą *Lounani* (C-573/14, EU:C:2017:71, 41 ir 42 punktai).

27 Be kita ko, žr. 1996 m. rugsėjo 10 d. Sprendimą *Komisija / Vokietija* (C-61/94, EU:C:1996:313, 52 punktas), 2010 m. rugsėjo 16 d. Sprendimą *Chatzi* (C-149/10, EU:C:2010:534, 43 punktas) ir 2013 m. sausio 31 d. Sprendimą *McDonagh* (C-12/11, EU:C:2013:43, 44 punktas).

69. Šiomis aplinkybėmis, įgyvendindamas savo jurisdikciją pagal SESV 267 straipsnį, Teisingumo Teismas neišvengiamai turi visų pirma apibrėžti reikalavimų, susijusių su šios konvencijos laikymusi, turinį. Nustatant šį turinį jam gali prireikti atlikti vertinimus, kurie apima daugiau nei vien Ženevos konvencijos nuostatų išdėstymą ir dėl kurių galiausiai tenka imtis netiesioginio jos aiškinimo. Šia išvada visiškai neginčijama, kad Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos tiesiogiai aiškinti šią konvenciją²⁸.

70. Būtent tokiais aplinkybėmis sprendimuose *Bolbol*²⁹ ir *Abed El Kareem El Kott ir kt.*³⁰ Teisingumo Teismas turėjo aiškinti Ženevos konvencijos 1 straipsnio D skirsnį – į jį tiesiogiai padaryta nuoroda Direktyvos 2011/95 12 straipsnio 1 dalies a punkte, – kad išaiškintų šią antrinės teisės nuostatą pagal SESV 267 straipsnį. Esant tokiai nuorodai, Teisingumo Teismas iš esmės negalėjo atlikti šios užduoties prieš tai neapibrėžęs reikalavimų, kylančių iš šios konvencijos 1 straipsnio D skirsnio.

71. Vadovaujantis ta pačia logika, man atrodo, kad visais atvejais, kai Teisingumo Teismo jurisdikcijos priimti prejudicinius sprendimus dėl antrinės teisės nuostatos aiškinimo ar galiojimo įgyvendinimas yra susijęs su būtinybe patikslinti, ko reikalaujama arba nereikalaujama pagal Ženevos konvenciją, reikia, kad Teisingumo Teismas prireikus galėtų aiškinti šią konvenciją, kad atliktų tokius patikslinimus³¹.

72. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, klausimų, kuriuos užduoda prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikę teismai, nagrinėjimas turi apimti, kiek tai būtina, tokį Ženevos konvencijos aiškinimą³². Pagal Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės³³ 31 straipsnyje įtvirtintus principus šis aiškinimas turi būti atliktas vadovaujantis geros valios principu, atsižvelgiant į Ženevos konvencijoje vartojamų sąvokų įprastą reikšmę šios konvencijos kontekste ir į jos dalyką bei tikslą. Šiuo tikslu reikia atkreipti ypatingą dėmesį į VPRK aiškinamuosius pranešimus. Nors jie nėra privalomi susitariančiosioms valstybėms, tai yra aiškinimo elementai, turintys ypatingą „įtikinamąją galią“³⁴.

73. Galiausiai dėl toliau išdėstytų priežasčių, manau, kad Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4–6 dalys gali būti aiškinamos taip, kad atitiktų Chartijos 18 straipsnį ir SESV 78 straipsnio 1 dalį.

28 Žr. 2014 m. liepos 17 d. Sprendimą *Qurbani* (C-481/13, EU:C:2014:2101, 24 punktas).

29 2010 m. birželio 17 d. sprendimas (C-31/09, EU:C:2010:351, 42–52 punktai). Taip pat žr. generalinės advokatės E. Sharpston išvadą byloje *Bolbol* (C-31/09, EU:C:2010:119, 36–90 punktai).

30 2012 m. gruodžio 19 d. sprendimas (C-364/11, EU:C:2012:826, 46–65 punktai). Taip pat žr. generalinės advokatės E. Sharpston išvadą byloje *Abed El Kareem El Kott ir kt.* (C-364/11, EU:C:2012:569, 22–24 punktai).

31 Pabrėžiu, kad nors Tarptautinis Teisingumo Teismas (TTT) turi jurisdikciją aiškinti Ženevos konvenciją, kaip numatyta šios konvencijos 38 straipsnyje dėl ginčų sprendimo, į jį gali būti kreipiamasi kilus ginčui tik tarp valstybių, kurios yra šios konvencijos šalys (taip pat žr. 1945 m. birželio 26 d. Tarptautinio Teisingumo Teismo statuto 34 straipsnio 1 dalį ir 36 straipsnio 2 dalies a punktą (Jungtinių Tautų sutarčių rinkinys, 1 t., p. XVI)). TTT dar neturėjo galimybės pareikšti nuomonės dėl Ženevos konvencijos aiškinimo klausimų, kurie keliami šiose bylose. Tokiomis aplinkybėmis atrodo neišvengiama, kad turi būti pripažinta Teisingumo Teismo jurisdikcija netiesiogiai aiškinti šią konvenciją, kai jis įgyvendina jam pavestą užduotį aiškinti antrinės teisės aktus, priimtus bendros prieglobsčio politikos srityje, ir tikrinti jų galiojimą atsižvelgiant į pirminę Sąjungos teisę, kad jis galėtų atlikti visą šią užduotį.

32 Visų pirma žr. šios išvados 109–113 punktus.

33 Priimta 1969 m. gegužės 23 d. (Jungtinių Tautų sutarčių rinkinys, 1155 t., p. 331). Nors Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės nesaisto nei Sąjungos, nei visų valstybių narių, dalis šios konvencijos nuostatų atspindi tarptautinės paprotinės teisės normas, kurių Sąjungos institucijos turi laikytis ir kurios pripažįstamos Sąjungos teisės sistemos dalimi (žr. 2010 m. vasario 25 d. Sprendimą *Brita* (C-386/08, EU:C:2010:91, 42 ir 43 punktai ir nurodyta jurisprudencija)). Taip pat žr. 2016 m. lapkričio 24 d. Sprendimą *SECIL* (C-464/14, EU:C:2016:896, 94 punktas).

34 VPRK mandatas apima, be kita ko, įgaliojimus prižiūrėti Ženevos konvencijos nuostatų taikymą (žr. 1950 m. gruodžio 14 d. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos patvirtinto VPRK biuro statuto, A/RES/428, 8 punkto a papunktį ir Ženevos konvencijos 35 straipsnį). Be to, Direktyvos 2011/95 22 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad „nustatydamos pabėgėlio statusą pagal Ženevos konvencijos 1 straipsnį valstybės narės vertingų rekomendacijų gali gauti konsultuodamosi su [VPRK]“. Šiuo klausimu žr. generalinės advokatės E. Sharpston išvadą byloje *Bolbol* (C-31/09, EU:C:2010:119, 16 punktas ir 20 išnaša).

C. Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 5 dalių aiškinimas

1. Dėl skirtumo tarp pabėgėlio statuso panaikinimo ar atsisakymo jį suteikti ir nustojimo būti pabėgėliu ar pabėgėlio statuso nesuteikimo

74. Pirmuoju ir antruoju klausimais, pateiktais bylose C-77/17 ir C-78/17, ir klausimu byloje C-391/16, *Conseil du contentieux des étrangers* (Užsieniečių ginčų taryba) ir *Nejvyšší správní soud* (Vyriausiasis administracinis teismas) iš esmės siekia sužinoti, ar Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 5 dalimis pažeidžiami Chartijos 18 straipsnis ir SESV 78 straipsnio 1 dalis³⁵, nes šiose direktyvos nuostatose įtvirtintos nustojimo būti pabėgėliu ir pabėgėlio statuso nesuteikimo sąlygos, nenumatytos Ženevos konvencijos 1 straipsnio C ir F skirsniuose, kurių turinys atkartotas šios direktyvos 11 ir 12 straipsniuose. Kaip matyti iš prašymų priimti prejudicinį sprendimą, abejonės, kurių šiuo klausimu kyla atitinkamiems teismams, daugiausia grindžiamos VPRK išreikštu susirūpinimu dėl šių nuostatų atitikties Ženevos konvencijai³⁶.

75. Siūlau į šiuos klausimus atsakyti neigiamai, nes valstybei narei taikant Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 5 dalis, priešingai, nei taikant vieną iš nustojimo būti pabėgėliu ar pabėgėlio statuso nesuteikimo sąlygų, atitinkamas asmuo nenustoja būti pabėgėliu. Šio skirtumo esmė – aplinkybė, kad šis asmuo, kuris išlieka pabėgėlis, turi teisę ne tik į VPRK³⁷ ir bet kurios kitos valstybės, kuri yra Ženevos konvencijos šalis, apsaugą, jei jis išvyksta iš šios valstybės narės, bet ir, kol jis lieka minėtoje valstybėje narėje, gali naudotis teisėmis, kurias ši konvencija užtikrina pabėgėliui, neatsižvelgiant į jo gyvenimo šalyje teisėtumą (grįšiu prie šio klausimo)³⁸.

76. Dėl Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 dalies pažymėtina, kad tokia išvada išplaukia iš pačios jos formuluotės. Kaip teigė Vokietijos vyriausybė, žodžių „status[as], kurį *pabėgėliui* suteikė“ (kursyvu išskirta mano) vartojimas iš esmės rodo, kad šios nuostatos taikymas neturi poveikio suinteresuotojo asmens buvimui pabėgėliu. Be to, nors šio straipsnio 5 dalies versijoje prancūzų kalba vartojamas pasakymas „pabėgėlio statusas“, daugelyje versijų kitomis kalbomis yra vartojama formuluotė, atitinkanti žodžius „nesuteikti statuso *pabėgėliui*“³⁹.

77. Kaip nurodyta suformuotoje jurisprudencijoje, esant įvairių kalbinių Sąjungos teisės teksto versijų neatitikimų, nagrinėjama nuostata turi būti aiškinama atsižvelgiant į teisės nuostatų, kurių dalis ji yra, bendrą struktūrą ir tikslą⁴⁰. Šiuo atveju, remdamasis sisteminiu ir teleologiniu Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 5 dalių aiškinimu, manau, kad šių nuostatų taikymas nėra lygiavertis nustojimui būti pabėgėliu arba pabėgėlio statuso nesuteikimui.

78. Pirma, iš šios direktyvos bendros struktūros matyti, kad, viena vertus, asmens pripažinimo pabėgėliu sąlygos ir, kita vertus, pabėgėlio statuso suteikimas ar panaikinimas yra skirtingi dalykai.

35 *Nejvyšší správní soud* (Vyriausiasis administracinis teismas) tarp pirminės teisės nuostatų, į kurias atsižvelgdamas prašo įvertinti nagrinėjamų direktyvos nuostatų galiojimą, nurodo ir ESS 6 straipsnio 3 dalį. Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad darydamas šią nuorodą šis teismas turėjo omenyje bendras valstybių narių konstitucines tradicijas, išplaukiančias iš Ženevos konvencijos, kurios šalys yra visos valstybės narės. Kadangi įpareigojimas laikytis šios konvencijos taip pat nustatytas Chartijos 18 straipsnyje ir SESV 78 straipsnio 1 dalyje, nagrinėjant, ar Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4–6 dalys galioja atsižvelgiant į šias pirminės teisės nuostatas, nagrinėjama ir jų atitikties ESS 6 straipsnio 3 daliai.

36 Žr. šios išvados 33 ir 47 punktus.

37 Žr. 1950 m. gruodžio 14 d. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos patvirtinto VPRK biuro statuto, A/RES/428, 6B punktą.

38 Žr. šios išvados 112–130– punktus.

39 T. y. versijoje vokiečių kalba – „einem Flüchtling eine Rechtsstellung nicht zuzuerkennen“ ir versijoje anglų kalba – „not to grant status to a refugee“. Taip pat žr. versijas danų, graikų, italų, latvių, maltiečių, nyderlandų, portugalų, slovakų, slovenų ir švedų kalbomis.

40 Be kita ko, žr. 2016 m. kovo 1 d. Sprendimą *Alo ir Osso* (C-443/14 ir C-444/14, EU:C:2016:127, 27 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

79. Kaip pabrėžta Direktyvos 2011/95 21 konstatuojamojoje dalyje, asmens buvimas pabėgėliu siejamas tik su ta aplinkybe, kas šis asmuo atitinka sąlygas, kad būtų laikomas pabėgėliu, nepriklausomai nuo bet kokio valstybės narės pripažinimo. Šios sąlygos yra nurodytos šios direktyvos III skyriuje „Reikalavimai, taikomi priskyrimui prie pabėgėlių“. Jos atitinka Ženevos konvencijos 1 straipsnyje įtvirtintas sąlygas.

80. Šiame Direktyvos 2011/95 III skyriuje yra jos 11 ir 12 straipsniai, kurie susiję su nustojimu būti pabėgėliu ir pabėgėlio statuso nesuteikimu ir kuriuose atkartojamas Ženevos konvencijos 1 straipsnio C ir F skirsnių turinys. Šiose nuostatose nurodyti atvejai, kai trečiosios šalies pilietis arba asmuo be pilietybės nustoja būti pabėgėliu ir todėl jam netaikoma tarptautinė apsauga pagal šią direktyvą ir šią konvenciją⁴¹.

81. Šie atvejai neapima tokių situacijų, kaip nagrinėjamos pagrindinėse bylose, kai pabėgėlis kelia pavojų prieglobsčio šalies visuomenei, nes yra padaręs labai sunkų nepolitinį nusikaltimą šioje šalyje⁴². Iš esmės pabėgėlio statuso nesuteikimo sąlygos buvo įtvirtintos ne siekiant apsaugoti prieglobsčio šalies saugumą ar jos visuomenę nuo aktualaus pavojaus, kurį gali kelti pabėgėlis, bet siekiant išsaugoti pabėgėlių tarptautinės apsaugos sistemos vientisumą ir neleisti, kad dėl šios apsaugos tam tikrus sunkius nusikaltimus padarę asmenys išvengtų baudžiamosios atsakomybės⁴³.

82. Ir, atvirkščiai, šios situacijos patenka į negražinimo principo išimties taikymo sritį ir į Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 5 dalių taikymo sritį. Pastarasis straipsnis yra kitame skyriuje, t. y. šios direktyvos IV skyriuje „Pabėgėlio statusas“.

83. Iš Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 1 ir 3 dalių dar labiau matyti skirtumas tarp asmens buvimo pabėgėliu ir pabėgėliui suteikto statuso. Šiose nuostatose numatytas įpareigojimas panaikinti pabėgėlio statusą, suteiktą asmenims, kurie nėra arba nebėra pabėgėliai, be kita ko, esant vienai iš nustojimo būti pabėgėliu sąlygų, nurodytų šios direktyvos 11 straipsnyje, arba kai jiems neturėjo būti suteiktas arba nesuteikiamas pabėgėlio statusas pagal minėtos direktyvos 12 straipsnį. Taigi, nustojimas būti pabėgėliu ar pabėgėlio statuso nesuteikimas ir vėlesnis pabėgėlio statuso panaikinimas negali būti laikomi vienu ir tuo pačiu dalyku.

84. Antra, Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 5 dalių tikslų įgyvendinimas taip pat reiškia, kad kol asmuo atitinka sąlygas, kad būtų laikomas pabėgėliu, jis išlieka pabėgėlis ir jam suteikto statuso panaikinimas ar atsisakymas suteikti tokį statusą neturi poveikio šiam buvimui pabėgėliu.

41 Kaip matyti iš Direktyvos 2011/95 11 straipsnio formuluotės, asmuo, kuris atitinka šiame straipsnyje numatytus atvejus, „nustoja būti pabėgėlis“. Nors šios direktyvos 12 straipsnio versija prancūzų kalba nėra tokia vienareikšmiška, nes joje nurodytas „pabėgėlio statuso“ nesuteikimas, versijoje anglų kalba yra vartojami žodžiai „excluded from being a refugee“. Versijose kitomis, pavyzdžiui, ispanų, portugalų ir švedų, kalbomis vartojamos panašios formuluotės. Be to, pagal Direktyvos 2011/95 2 straipsnio d punktą buvimas pabėgėliu aiškiai siejamas su tuo, kad netaikytina viena iš pabėgėlio statuso nesuteikimo sąlygų pagal šios direktyvos 12 straipsnį.

42 Ir, atvirkščiai, kai suinteresuotasis asmuo padaro tokį nusikaltimą *ne prieglobsčio šalyje* prieš pripažįstant jį pabėgėliu, pabėgėlio statusas jam nesuteikiamas pagal Direktyvos 2011/95 12 straipsnio 2 dalies b punktą, kuris atitinka Ženevos konvencijos 1 straipsnio F skyriaus b punktą. Šiuo klausimu taip pat žr. „Additional UNHCR Observations on Article 33(2) of the 1951 Convention in the Context of the Draft Qualification Directive“, 2002 m. gruodis, su jomis galima susipažinti adresu <http://www.refworld.org/docid/437c6e874.html>, 6 punktas.

43 Žr. JTVPRK, 2005 m. sausio 28 d. VPRK komentarai dėl [Direktyvos 2004/83], su jais galima susipažinti adresu <http://www.refworld.org/docid/44ca0d504.html>, p. 32, cituoti šios išvados 33 punkte. Taip pat žr. 2010 m. lapkričio 9 d. Sprendimą *B ir D* (C-57/09 ir C-101/09, EU:C:2010:661, 101 ir 104 punktai).

85. Iš esmės, nustojimo būti pabėgėliu ir pabėgėlio statuso nesuteikimo sąlygos yra išsamiai išvardytos Ženevos konvencijos 1 straipsnio C–F skirsniuose⁴⁴ – nuostatose, dėl kurių susitariančiosioms valstybėms neleidžiama daryti išlygų pagal šios konvencijos 42 straipsnio 1 dalį. Todėl, jei Direktyvoje 2011/95 būtų įtvirtintos papildomos nustojimo būti pabėgėliu ar pabėgėlio statuso nesuteikimo sąlygos, tai prieštarautų šios direktyvos, kuria siekiama užtikrinti visišką minėtos konvencijos taikymą, tikslui.

86. Šiuo atveju yra simboliška, kad pagal Direktyvos 2011/95 17 straipsnį leidžiama „nesuteikti“ papildomos apsaugos trečiosios šalies piliečiui ar asmeniui be pilietybės vadovaujantis tais pačiais motyvais, kokie nurodyti šios direktyvos 14 straipsnio 4 ir 5 dalyse. Papildoma apsauga nepatenka į Ženevos konvencijos taikymo sritį, todėl Sąjungos teisės aktų leidėjas iš esmės galėjo laisvai apibrėžti asmenis, galinčius naudotis tokia apsauga, pasinaudodamas savarankiškais kriterijais. Tačiau jis nusprendė taikyti kitokią pabėgėlių vertinimą, kuriuo būtų užtikrintas minėtos direktyvos suderinamumas su šia konvencija⁴⁵.

87. Nors iš išdėstytų argumentų matyti, kad Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 5 dalys negali būti prilygintos nustojimo būti pabėgėliu ar pabėgėlio statuso nesuteikimo sąlygoms, šie argumentai nevisiškai parodo minėtų nuostatų taikymo apimtį ir tikrąjį poveikį. Iš esmės ši problematika ir yra trečiojo–penktojo klausimų, pateiktų byloje C-77/17 ir C-78/17, dalykas.

2. Dėl Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 5 dalių taikymo apimties ir tikrojo poveikio

88. Tuo atveju, jei Teisingumo Teismas į pirmuosius klausimus byloje C-77/17 ir C-78/17 pateiktų tokį atsakymą, kaip siūliau, trečiuoju, ketvirtuoju ir penktuoju klausimais *Conseil du contentieux des étrangers* (Užsieniečių ginčų taryba) siekia sužinoti, ar Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 5 dalys turi būti aiškinamos taip, kad jose yra įtvirtinti pabėgėlio statuso panaikinimo ir atsisakymo suteikti šį statusą pagrindai, kurie nenumatyti Ženevos konvencijoje, ir todėl šios nuostatos yra negaliojančios (trečiasis ir ketvirtasis klausimai), ir ar turėtų būti taikomas kitoks šių nuostatų aiškinimas, kuris leistų užtikrinti jų suderinamumą su pirmine Sąjungos teise (penktas klausimas). Šiuos klausimus taip pat reikia išnagrinėti siekiant atsakyti į *Nejvyšší správní soud* (Vyriausiasis administracinis teismas) pateiktą klausimą.

89. Siekiant atsakyti į šiuos klausimus, man atrodo, būtina išsamiau išnagrinėti, kokią reikšmę turi žodžiai „status[as], kurį pabėgėliui suteikė“ ir „pabėgėlio status[as]“, vartojami atitinkamai Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 5 dalyse⁴⁶. Jei „statusas“, kuris gali būti panaikintas arba nesuteiktas pagal šias nuostatas, nereiškia, kad asmuo yra pabėgėlis, kokia tuomet yra tikroji jo reikšmė?

44 Žr. JTVPRK, „The Cessation Clauses: Guidelines on their Application“, 1999 m. balandis, su šiuo dokumentu galima susipažinti adresu <http://www.refworld.org/pdfid/3c06138c4.pdf>, 2 punktas; JTVPRK, Tarptautinės apsaugos gairės. Nesuteikimo pagrindų taikymas. [Ženevos konvencijos] 1F straipsnis, 2003 m. rugsėjo 4 d., HCR/GIP/03/05, su jomis galima susipažinti adresu <http://www.refworld.org/docid/4110bc314.html>, 3 punktas, taip pat JTVPRK, Informacinis pranešimas dėl nesuteikimo pagrindų taikymo. [Ženevos konvencijos] 1F straipsnis, 2003 m. rugsėjo 4 d., su juo galima susipažinti adresu <http://www.refworld.org/docid/4110d7334.html>, 7 punktas.

45 VPRK parengtame dokumente („Additional UNHCR Observations on Article 33(2) of the 1951 Convention in the Context of the Draft Qualification Directive“, 2002 m. gruodis, galima susipažinti adresu <http://www.refworld.org/docid/437c6e874.html>, 1 punktas) nurodyta, kaip pažymėjo ir Prancūzijos vyriausybė, kad parengiamuosiuose darbuose iki Direktyvos 2004/83 priėmimo teisės aktų leidėjas šios direktyvos 14 straipsnio 4 ir 5 dalyse nurodytus pagrindus buvo numatęs priskirti prie nustojimo būti pabėgėliu ir pabėgėlio statuso nesuteikimo sąlygų. Tačiau tai nebuvo įgyvendinta, greičiausiai, atsižvelgiant į reikalavimus, išplaukiančius iš Ženevos konvencijos. Šiuo klausimu taip pat žr. Hailbronner, K., ir Thym, D., *ES Immigration and Asylum Law: A Commentary*, 2-asis leidimas, C. H. Beck – Hart – Nomos, 2016, p. 1202 ir 1203.

46 Dėl Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 5 dalies kalbinių versijų skirtumo žr. šios išvados 76 punktą.

90. Direktyvos 2011/95 2 straipsnio e punkte, kuris neatitinka jokios Ženevos konvencijos nuostatos, „pabėgėlio statusas“ apibrėžtas kaip „valstybės narės pripažinimas, kad <...> asmuo <...> yra pabėgėlis“. Siejant šiuos žodžius su šios direktyvos 21 konstatuojamąja dalimi, atrodo, kad jie reiškia deklaratyvaus pobūdžio aktą, kuriuo valstybė narė pripažįsta, kad prieglobsčio prašytojas yra pabėgėlis, o šis aktas – tai procedūros, skirtos patikrinti, ar šis prašytojas atitinka sąlygas, kad būtų laikomas pabėgėliu, rezultatas⁴⁷.

91. Minėtas aktas iš principo reiškia, kad suteikiamos visos teisės, nurodytos Direktyvos 2011/95 VII skyriuje (išskyrus jame numatytas išimtis⁴⁸). Iš tiesų, kaip per posėdį pabrėžė Komisija, buvimas pabėgėliu ir šių teisių suteikimas yra neatsiejami, nepriklausomai nuo šios direktyvos 14 straipsnio 4 ir 5 dalių taikymo aplinkybių. Pagal minėtos direktyvos 20 straipsnio 2 dalį valstybės narės įpareigojamos suteikti pabėgėliais pripažintiems asmenims visas šias teises, o asmuo, kuris (dar) nėra pripažintas pabėgėliu, negali naudotis šiomis teisėmis⁴⁹. Taip pat jei asmeniui, kuris anksčiau buvo pripažintas pabėgėliu, taikoma viena iš nustojimo būti pabėgėliu ar pabėgėlio statuso nesuteikimo sąlygų, nurodytų Direktyvos 2011/95 11 ir 12 straipsniuose, pagal šios direktyvos 14 straipsnio 1 ir 3 dalis ši aplinkybė reiškia ir tai, kad šis pripažinimas netenka galios ar negalioja, ir tai, kad prarandamos iš šio pripažinimo kylančios teisės.

92. Šis neatsiejamas ryšys tarp asmens pripažinimo pabėgėliu ir šių teisių suteikimo galėtų paaiškinti priežastį, dėl kurios apibrėžiant „pabėgėlio statusą“ šios direktyvos 2 straipsnio e punkte yra nurodytas tik asmens pripažinimas pabėgėliu ir nepaminėtas iš šio pripažinimo kylančių teisių suteikimas.

93. Ir, atvirkščiai, Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 5 dalyse asmens pripažinimas pabėgėliu ir šių teisių suteikimas yra atskirti. Nors asmenys, kuriems taikomos šios nuostatos, išlieka pabėgėliai, jiems nesuteikiamos arba nebesuteikiamos šios direktyvos VII skyriuje nurodytos teisės.

94. Atsižvelgiant kaip tik į šiuos argumentus turi būti aiškinami žodžiai „status[as], kurį pabėgėliui suteikė“ ir „pabėgėlio status[as]“, vartojami atitinkamai Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 5 dalyse. Manau, kad šiame kontekste šių žodžių reikšmė yra siauresnė nei reikšmė, kuri išplaukia iš šios direktyvos 2 straipsnio e punkto⁵⁰. Jie apima tik teisių, įtvirtintų minėtos direktyvos VII skyriuje, suteikimą⁵¹ ir neturi poveikio atitinkamų asmenų pripažinimui pabėgėliais.

95. Mano nuomone, tai yra vienintelis aiškinimas, kuris leidžia išsaugoti vidinį šios direktyvos nuoseklumą ir jos nuostatų veiksmingumą.

47 Ši procedūra turi būti vykdoma laikantis taisyklių, numatytų 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos (OL L 180, 2013, p. 60).

48 Žr. Direktyvos 2011/95 23 straipsnio 4 dalį, 24 straipsnio 1 dalį ir 25 straipsnio 1 dalį.

49 Vis dėlto pagal 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2013/33/ES, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo (OL L 180, 2013, p. 96), valstybės narės įpareigojamos užtikrinti tam tikras minimalias teises tarptautinės apsaugos prašytojams.

50 Šiuo klausimu Direktyvos 2011/95 32 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad „kaip išplaukia iš 14 straipsnio, „statusas“ gali apimti ir pabėgėlio statusą“. Nors sunku vienareikšmiškai apibrėžti atitinkamo žodžio reikšmę remiantis šia konstatuojamąja dalimi, manau, kad ji parodo, jog teisės aktų leidėjas siekė suteikti žodžiui „statusas“, kuris vartojamas šios direktyvos 14 straipsnio 4 ir 5 dalyse, šiek tiek kitokią prasmę nei ta, kurią šis žodis įgyja pagal minėtos direktyvos 2 straipsnio e punktą.

51 Visų pirma, Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ar 5 dalies taikymas reiškia, kad prarandama teisė į leidimą gyventi šalyje, numatytą šios direktyvos 24 straipsnio 1 dalyje. Todėl dėl atitinkamų pabėgėlių gali būti priimtas sprendimas grąžinti ir priverkusi jie gali būti išsiųsti į trečiąją šalį, kurioje jiems nekyla pavojaus būti persekiojamiems ar negresia didelė žala, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2011/95 15 straipsnį, t. y. – mirties bausmė ar egzekucija, kankinimas, nežmoniškas ar žeminamas elgesys arba baudimas, taip pat rimta ir asmeninė grėsmė civilio gyvenbei ar asmeniui, kylanti dėl nesirenkamojo smurto tarptautinio ar vidaus ginkluoto konflikto metu (žr. 2015 m. birželio 24 d. Sprendimą *H. T.* (C-373/13, EU:C:2015:413, 43 punktus)), jei tokia šalis sutinka juos priimti. Taigi valstybės narės turi laikytis atitinkamų garantijų, numatytų Ženevos konvencijos 32 straipsnyje (žr. šios išvados 112 ir paskesnius punktus). Be to, Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 5 dalyse nurodyti pabėgėliai praranda galimybę naudotis kitomis teisėmis, įtvirtintomis šios direktyvos VII skyriuje. Jų situacija skiriasi nuo tų pabėgėlių, kuriems taikant Direktyvos 2011/95 24 straipsnio 1 dalį panaikinamas tik leidimas gyventi šalyje, situacijos. Pastarieji ir toliau naudojami visomis kitomis teisėmis, numatytomis šios direktyvos VII skyriuje (žr. 2015 m. birželio 24 d. Sprendimą *H. T.* (C-373/13, EU:C:2015:413, 95 punktus)), nors dėl privalomų nacionalinio saugumo ar viešosios tvarkos priežasčių, kurios gali pateisinti leidimo gyventi šalyje panaikinimą, taip pat gali būti apribotos galimybės naudotis privalumais, susijusiais su šeimos vienišumo išsaugojimu ir kelionės dokumentų išdavimu (žr. Direktyvos 2011/95 23 straipsnio 4 dalį ir 25 straipsnio 1 dalį).

96. Pirma, aiškinimas, pagal kurį žodžiai „pabėgėlio statusas“ apimtų patį asmens pripažinimą pabėgėliu, man atrodo, prieštarauja Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 5 dalies formuluotei ir bendrai struktūrai. Šiuo klausimu pažymiu, kad ši nuostata taikoma pabėgėliams, kuriems dar nesuteikta jokio statuso. Tačiau joje nurodyti būtent „pabėgėliai“, kaip apibrėžta šio direktyvos 2 straipsnio d punkte, o ne „prašytojai“, kaip tai suprantama pagal minėtos direktyvos 2 straipsnio i punktą. Todėl Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 5 dalis taikoma asmenims, dėl kurių yra patikrinta, ar jie yra pabėgėliai, ir todėl prieglobsčio valstybė narė juos pripažino pabėgėliais.

97. Iš to darytina išvada, kaip pabrėžė Belgijos ir Prancūzijos vyriausybės, kad ši nuostata neturėtų būti aiškinama taip, kad pagal ją valstybėms narėms leidžiama atsisakyti nagrinėti joms pateiktą prieglobsčio prašymą, laikantis Direktyvoje 2013/32 numatytų procedūrinių garantijų, ir prirėkus atsisakyti pripažinti, kad prašytojas yra pabėgėlis. Šiuo klausimu pridursiu, kad šios direktyvos 11 straipsnio 1 dalyje numatyta, jog visi sprendimai dėl prieglobsčio prašymo turi būti įteikti suinteresuotajam asmeniui raštu. Kaip per posėdį pažymėjo Komisija, asmuo, kurio statusas buvo panaikintas, turi turėti galimybę įrodyti savo specialią padėtį administracinio patikrinimo atveju ir todėl jam turi būti išduotas dokumentas, patvirtinantis, kad šis asmuo yra pabėgėlis⁵².

98. Antra, Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 dalis pagal savo esmę taikytina asmenims, kurie jau yra pripažinti pabėgėliais. Šios nuostatos taikymas, kaip paaiškinau pirmiau, nereiškia, kad jie nustoja būti pabėgėliais. Šiomis aplinkybėmis būtų visiškai nelogiška taikyti aiškinimą, pagal kurį „status[as], kurį pabėgėliui suteikė“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, apimtų ir asmens pripažinimą pabėgėliu, ir iš to pripažinimo kylančias teises. Iš tiesų, kaip ir ieškovas pagrindinėje byloje (byloje C-77/17), nesuprantu, kokia būtų prasmė panaikinti šį pripažinimą, kai nėra paneigiamas jo dalykas, t. y. kad atitinkamas asmuo yra pabėgėlis⁵³.

99. Vadovaudamasis tuo pačiu samprotavimu VPRK patikslino, kad motyvai, leidžiantys panaikinti sprendimą pripažinti pabėgėlio statusą, kaip tai suprantama pagal Ženevos konvenciją, neapima motyvų, susijusių su apsaugos nuo grąžinimo praradimu pagal šios konvencijos 33 straipsnio 2 dalį, kurie atitinka pabėgėlio statuso panaikinimo ir atsisakymo suteikti pabėgėlio statusą motyvus, numatytus Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 5 dalyse⁵⁴.

100. Trečia, pabrėžiu, kad pabėgėliai, kuriems valstybė narė taiko šios direktyvos 14 straipsnio 4 ar 5 dalį, dėl to, kad yra pabėgėliai, išsaugo galimybę naudotis Ženevos konvencijoje numatytomis teisėmis, kurios nurodytos šio straipsnio 6 dalyje. Taigi, jei valstybė narė pripažįsta galimybę naudotis šiomis teisėmis, leidžiant jas įgyvendinti, tai reiškia, kad pripažįstama ir tai, kad asmuo yra pabėgėlis, nes antraip suinteresuotasis asmuo neturėtų šių teisių. Kitaip tariant, nors asmens pripažinimas pabėgėliu nebūtinai reiškia, kad suteikiamos visos Direktyvos 2011/95 VII skyriuje nurodytos teisės, teisių, susijusių su tuo, kad asmuo yra pabėgėlis, suteikimas visada reiškia tokį šio asmens pripažinimą.

101. Tuo labiau kad mano siūlomas aiškinimas taip pat leidžia sumažinti VPRK išreikštą susirūpinimą ir, be to, atitinka jo paties kelis kartus rekomenduotą aiškinimą. VPRK teigimu, siekiant išvengti, kad valstybės narės neaiškintų Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 5 dalyse numatytų galimybių kaip naujų nustojimo būti pabėgėliu ir pabėgėlio statuso nesuteikimo sąlygų, pažeisdamos Ženevos

52 Šiuo klausimu žr. JTVPRK, Asmens dokumentai pabėgėliams, EC/SCP/33, 1984 m. liepos 20 d., su šiuo dokumentu galima susipažinti adresu <http://www.unhcr.org/fr/excom/scip/4b30a5862c/pieces-didentite-refugies.html>. VPRK teigimu, „tam, kad pabėgėlis galėtų pasinaudoti vertinimu, atitinkančiu pripažintas tarptautines normas, jis turi galėti įrodyti viešosios valdžios atstovams ne tik savo tapatybę, bet ir tai, kad jis yra pabėgėlis“.

53 Šiuo požiūriu Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 dalyje nurodyta situacija skiriasi nuo situacijos, kuriai taikoma šio straipsnio 3 dalis, kaip antai nagrinėta vienoje iš dviejų bylų, kuriose buvo priimtas 2010 m. lapkričio 9 d. Sprendimas *B ir D* (C-57/09 ir C-101/09, EU:C:2010:661, 60 punktas). Iš tiesų pastaroji nuostata taikoma asmenims, kurie neturėjo būti pripažinti pabėgėliais, todėl valstybės narės turi panaikinti šį pripažinimą ir kartu panaikinti iš šio pripažinimo kylančias teises.

54 JTVPRK, 2004 m. lapkričio 22 d. Pranešimas dėl pabėgėlio statuso panaikinimo, su juo galima susipažinti adresu <http://www.refworld.org/docid/4551f8714.html>, 2 punktas.

konvenciją, „žodžiai „status[as], kuri pabėgėliui suteikė“ turi būti suprantami veikiau taip, kad jais daroma nuoroda į prieglobstį („statusą“), kuri suteikė valstybė, o ne taip, kad jie reiškia pabėgėlio statusą [šiomis aplinkybėmis – buvimą pabėgėliu], kaip tai suprantama pagal [šios konvencijos] 1 straipsnio A skirsnį <...>⁵⁵“.

102. Todėl manau, kad žodžiai „status[as], kuri pabėgėliui suteikė“ ir „pabėgėlio status[as]“, kaip jie suprantami pagal Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 5 dalis, reiškia tik naudojimąsi teisėmis, numatytomis šios direktyvos VII skyriuje⁵⁶, ir neturi poveikio teisėms, kurios turi būti suteiktos atitinkamiems pabėgėliams pagal Ženevos konvenciją⁵⁷.

103. Dabar išnagrinėsiu klausimą, ar šios nuostatos laikytinos galiojančiomis pagal Chartijos 18 straipsnį ir SESV 78 straipsnio 1 dalį, taikant pasiūlytą jų aiškinimą ir siejant jas su šio straipsnio 6 dalimi, kurią, siekiant atsakyti į šį klausimą, prieš tai reikia išaiškinti.

D. Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 6 dalies aiškinimas ir šios direktyvos 14 straipsnio 4–6 dalių galiojimo nagrinėjimas

104. Kaip pažymi Belgijos vyriausybė ir Parlamentas, Direktyva 2011/95 yra savarankiška Sąjungos teisės sistemos priemonė ir ji neskirta Ženevos konvencijai oficialiai perkelti. Šiuo aspektu šios direktyvos VII skyriuje, nors jame ir patikslinta, kad šio skyriaus nuostatomis nedaroma poveikio šioje konvencijoje nustatytoms teisėms⁵⁸, yra įtvirtinta teisių visuma ir kai kurios iš šių teisių nėra užtikrinamos pagal minėtą konvenciją, o kitos atitinka toje pačioje konvencijoje numatytas teises.

105. Taigi, pirma, kaip pažymėjo Jungtinės Karalystės vyriausybė, tam tikromis Direktyvos 2011/95 VII skyriaus nuostatomis valstybės narės įpareigojamos suteikti pabėgėliams teises, kurių atitiktoms Ženevos konvencijoje nėra, kaip antai teisę į leidimą gyventi šalyje, teisę į kvalifikacijų pripažinimą, teisę į sveikatos priežiūrą, taip pat galimybę pasinaudoti integracijos priemonėmis⁵⁹.

106. Kadangi pagal Direktyvos 2011/95 VII skyriaus nuostatas užtikrinamos teisės yra skirtingos ir savarankiškos Ženevos konvencijoje numatytų teisių atžvilgiu, mano nuomone, nėra jokių abejonių, kad nepažeisdamas reikalavimo laikytis šios konvencijos Sąjungos teisės aktų leidėjas, pasinaudodamas kitomis savarankiškoms nuostatomis, galėjo apibrėžti aplinkybes, kuriomis pabėgėlis gali netekti šių teisių.

55 JTVPRK, 2005 m. sausio 28 d. VPRK komentarai dėl [Direktyvos 2004/38], su jais galima susipažinti adresu <http://www.refworld.org/docid/44ca0d504.html>, p. 32, minėti šios išvados 33 punkte. Taip pat žr. „UNHCR comments on the European Commission’s proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on minimum standards for the qualification and status of third country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection and the content of the protection granted [COM(2009) 551, 2009 m. spalio 21 d.]“, su jais galima susipažinti adresu <http://www.unhcr.org/protection/operations/4c5037f99/unhcr-comments-european-commissions-proposal-directive-european-parliament.html>, p. 14, ir JTVPRK, „Asylum in the European Union. A Study of the Implementation of the Qualification Directive“, 2007 m. lapkritis, su šiuo dokumentu galima susipažinti adresu <http://www.refworld.org/docid/473050632.html>, p. 94.

56 Čekijos prieglobsčio įstatymas, kaip jį apibūdino prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas byloje C-391/16 (žr. šios išvados 26 punktą), atrodo, atspindi šį aiškinimą.

57 Žr. šios išvados 112–130 punktus.

58 Žr. Direktyvos 2011/95 20 straipsnio 1 dalį.

59 Žr. Direktyvos 2011/95 24, 28, 30 ir 34 straipsnius.

107. Antra, šios direktyvos VII skyrius apima teises, kurios yra įtvirtintos ir Ženevos konvencijoje. Visų pirma tai yra teisė į kelionės dokumentų išdavimą⁶⁰, teisė laisvai judėti šalyje⁶¹, taip pat galimybė įsidarbinti⁶², apgyvendinimo galimybė⁶³ ir galimybė gauti socialinę paramą⁶⁴.

108. Mano nuomone, Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 5 dalimis taip pat nepažeidžiami Chartijos 18 straipsnis ir SESV 78 straipsnio 1 dalis tiek, kiek pagal šias nuostatas leidžiama panaikinti pirmesniame punkte nurodytas pabėgėlio teises, jei jis kelia pavojų valstybės narės saugumui ar jos visuomenei, nors Ženevos konvencijoje nėra tiesiogiai numatyta tokia galimybė.

109. Šiuo klausimu pabrėžiu, kad pagal Ženevos konvenciją šios teisės turi būti užtikrintos tik pabėgėliams, *teisėtai esantiems* susitariančiosios valstybės teritorijoje, skirtingai nei kitos šioje konvencijoje numatytos teisės, kurios turi būti suteiktos kiekvienam pabėgėliui, *esančiam* šioje teritorijoje⁶⁵. Minėtoje konvencijoje nėra apibrėžta teisėto buvimo šalyje sąvoka. VPRK aiškinamajame pranešime padarė išvadą, kad teisėtumo kriterijus, kurį apima ši sąvoka, paprastai reiškia, kad laikomasi susitariančiųjų valstybių nacionalinės teisės normų, susijusių su priėmimo ir gyvenimo šalyje sąlygomis, o Ženevos konvencijoje šios sąlygos neregamentuojamos⁶⁶.

110. Šiuo atveju, valstybei narei taikant Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ar 5 dalį, šio taikymo pasekmė, be kita ko, – tai, kad atitinkamas pabėgėlis netenka leidimo gyventi šalyje, į kurį paprastai jis turi teisę pagal šios direktyvos 24 straipsnio 1 dalį. Mano nuomone, valstybė narė, nepažeisdama iš Ženevos konvencijos išplaukiančių įpareigojimų, gali nuspręsti, kad šis pabėgėlis nėra arba nebėra jos teritorijoje teisėtai, kaip tai suprantama pagal šią konvenciją, ir atitinkamai panaikinti jo teises, kurios numatytos minėtoje konvencijoje ir kurių suteikimas siejamas su teisėtu buvimu šalyje⁶⁷.

111. Kaip nurodė vyriausybės ir institucijos, pateikusios pastabas Teisingumo Teismui, šis požiūris atitinka Ženevos konvencijos bendrą struktūrą ir tikslus. Iš tiesų, pagal šios konvencijos 32 ir 33 straipsnius leidžiama, esant tam tikroms sąlygoms, išsiųsti iš šalies ir grąžinti pabėgėlį, keliantį pavojų prieglobsčio šalies saugumui ar jos visuomenei. Nors Ženevos konvencijos autoriai siekė atsižvelgti į tai, kad susitariančiosios valstybės yra suinteresuotos apsaugoti viešąją tvarką ir saugumą ir leido imtis tokių griežtų priemonių, ši konvencija negali būti aiškinama taip, kad pagal ją pačią šioms valstybėms draudžiama nuspręsti, kad toks pabėgėlis nėra arba nebėra jų teritorijoje teisėtai ir todėl negali arba nebegali naudotis teisėmis, kurios pagal šią konvenciją suteikiamos tik teisėtai šalyje esantiems pabėgėliams.

112. Tačiau, kai valstybės narės pasinaudoja Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ar 5 dalyje numatytomis galimybėmis, joms išlieka pareiga užtikrinti atitinkamiems pabėgėliams teises, kuriomis pagal Ženevos konvenciją naudojasi kiekvienas pabėgėlis, nepriklausomas nuo jo buvimo šalyje teisėtumo. Šios teisės susijusios su diskriminacijos neleistinumu (3 straipsnis), religijos laisvė (4 straipsnis), kilnojamojo ir nekilnojamojo turto apsauga (13 straipsnis), teise kreiptis į teismą

60 Žr. Direktyvos 2011/95 25 straipsnį ir Ženevos konvencijos 28 straipsnį.

61 Žr. Direktyvos 2011/95 33 straipsnį ir Ženevos konvencijos 26 straipsnį.

62 Žr. Direktyvos 2011/95 26 straipsnį ir Ženevos konvencijos 17–19 ir 24 straipsnius.

63 Žr. Direktyvos 2011/95 32 straipsnį ir Ženevos konvencijos 21 straipsnį.

64 Žr. Direktyvos 2011/95 29 straipsnį ir Ženevos konvencijos 23 straipsnį. Šios direktyvos VII skyriuje numatytos teisės, kurios sutampa su šioje konvencijoje įtvirtintomis teisėmis, taip pat apima teisę į apsaugą nuo grąžinimo (minėtos direktyvos 21 straipsnis ir Ženevos konvencijos 33 straipsnis). Vis dėlto pagal tos pačios direktyvos 14 straipsnio 6 dalį šio straipsnio 4 ar 5 dalies taikymas nereiškia šios teisės praradimo.

65 Žr. šios išvados 112 punktą.

66 JRVPRK, „Lawfully Staying“ – A Note on Interpretation, 1988 m. gegužės 3 d., su šiuo dokumentu galima susipažinti adresu <http://www.refworld.org/docid/42ad93304.html>. Tačiau šio pranešimo 16–22 punktuose VPRK teigė, kad buvimas šalyje, kuris nėra teisėtas pagal nacionalinę teisę, vis dėlto gali būti laikomas „teisėtu“, kaip tai suprantama pagal Ženevos konvenciją. Taip pat žr. „Additional UNHCR Observations on Article 33(2) of the 1951 Convention in the Context of the Draft Qualification Directive“, 2002 m. gruodis, su jomis galima susipažinti adresu <http://www.refworld.org/docid/437c6e874.html>, 1 išnaša.

67 Vis dėlto primintina, kad pagal Sąjungos teisę valstybei narei, kuri panaikina tik pabėgėlio leidimą gyventi šalyje pagal Direktyvos 2011/95 24 straipsnio 1 dalį, išlieka įpareigojimas suteikti visas kitas teises, numatytas šios direktyvos VII skyriuje (žr. šios išvados 51 išnašą).

(16 straipsnis), normavimu (20 straipsnis), galimybe gauti švietimo paslaugas (22 straipsnis), administracine pagalba (25 straipsnis), asmens dokumentų išdavimu (27 straipsnis), nediskriminavimu mokesčių srityje (29 straipsnis), nebaudimu už neteisėtą įvažiavimą į šalį ar neteisėtą buvimą joje (31 straipsnis), taip pat su apsauga nuo išsiuntimo iš šalies (32 straipsnis) ir nuo priverstinio grąžinimo (33 straipsnis)⁶⁸.

113. Šiuo klausimu VPRK pažymėjo, kad kai valstybės narės įgyvendina šias galimybes, jos „vis dėlto privalo suteikti [Ženevos konvencijoje] numatytas teises, kurių suteikimas nesiejamas su buvimo šalyje teisėtumu ir kurių taikymui nėra numatyta išimčių, kol pabėgėlis priklauso atitinkamos valstybės jurisdikcijai“⁶⁹. Taip pat VPRK neseniai yra iš esmės patvirtinęs šią poziciją savo komentaruose dėl reglamento, skirto Direktyvai 2011/95 pakeisti, projekto⁷⁰.

114. Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 6 dalis turi būti aiškinama atsižvelgiant kaip tik į šiuos argumentus. Šioje nuostatoje numatyta, kad pabėgėliai, kurių pabėgėlio statusas panaikintas arba kuriems atsisakyta suteikti pabėgėlio statusą pagal šio straipsnio 4 ar 5 dalį, ir toliau gali naudotis „teisėmis, nustatytomis Ženevos konvencijos 3, 4, 16, 22, 31, 32 ir 33 straipsniuose, arba panašiomis į juose nustatytąsias“, kol jie yra valstybės narės teritorijoje.

115. Ieškovai trijose pagrindinėse bylose ginčija šios direktyvos 14 straipsnio 6 dalies galiojimą tuo pagrindu, kad šioje nuostatoje tarp joje išvardytų teisių nepaminėtos teisės, numatytos Ženevos konvencijos 13, 20, 25, 27 ir 29 straipsniuose.

116. Remiantis šios išvados 66 ir 67 punktuose primintais principais, reikia išnagrinėti, ar Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 6 dalis gali būti, laikantis Ženevos konvencijos, aiškinama taip, kad būtų išsaugotas jos galiojimas atsižvelgiant į pirminę teisę ir užtikrintas jos tikslo dėl visiško šios konvencijos taikymo įgyvendinimas.

117. Šie principai reikalauja aiškinti šią nuostatą taip, kad ji neprieštarautų iš Ženevos konvencijos kylančiai valstybių narių pareigai užtikrinti naudojimąsi visomis teisėmis, kurios pagal šią konvenciją turi būti suteiktos kiekvienam pabėgėliui, esančiam valstybės narės teritorijoje, neatsižvelgiant į jo buvimo šalyje teisėtumą.

118. Manau, kad galimybę taikyti tokį pirminę teisę atitinkantį aiškinimą suteikia žodžiai „arba panašiomis [teisėmis] į juose nustatytąsias“, kurie vartojami Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 6 dalyje.

119. Šių žodžių taikymo apimtis ir reikšmė nepatikslingos nei šioje direktyvoje, nei parengiamuosiuose darbuose, kurie buvo atlikti iki jos ir Direktyvos 2004/83 priėmimo. Iš šių parengiamųjų darbų taip pat neaišku, dėl kokių priežasčių Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 6 dalyje pateiktame sąrašė teisės aktų leidėjas nenurodė visų reikšmingų teisių, išplaukiančių iš Ženevos konvencijos.

68 Manau, kad naudinga pridurti, jog tuo atveju, kai pabėgėliui, kuris yra šalyje neteisėtai, taikoma Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ar 5 dalis ir priimamas sprendimas dėl jo grąžinimo, kuris negali būti įvykdytas dėl negrąžinimo principo taikymo ar valstybių narių išpareigojimų pagal Chartiją, EŽTK ir tarptautinę teisę, šio pabėgėlio situacija taip pat patenka į 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse (OL L 348, 2008, p. 98) 14 straipsnio taikymo sritį. Šioje nuostatoje numatyta, kad per laikotarpius, kuriais atidėtas išsiuntimas, valstybės narės kiek įmanoma turi pasirūpinti, kad suinteresuotiems asmenims būtų užtikrintos garantijos, susijusios, be kita ko, su šeimos vientisumo išsaugojimu, taip pat su neatidėliotina medicinos pagalba ir būtinu ligų gydymu.

69 JTVPRK, 2005 m. sausio 28 d. VPRK komentarai dėl [Direktyvos 2004/38], su jais galima susipažinti adresu <http://www.refworld.org/docid/44ca0d504.html>, p. 32, minėti šios išvados 33 punkte.

70 Žr. „UNHCR Comments on the European Commission Proposal for a Qualification Regulation – COM(2016) 466“, 2018 m. vasaris, su jais galima susipažinti adresu <http://www.refworld.org/docid/5a7835f24.html>, p. 23. Šiame dokumente VPRK rekomendavo, kad pavojų viešajai tvarkai ar saugumui keliančių pabėgėlių situacija būtų vertinama pagal nuostatą, atitinkančią Direktyvos 2011/95 21 straipsnio 2 dalį, ir kad ši nuostata būtų papildyta tokiu tekstu: „Persons to whom points (a) and (b) [apply] shall be entitled to rights set out in or similar to those set out in Articles 3, 4, 13, 16, 20, 22, 25, 27, 29, 31 and 32 of the Geneva Convention in so far as they are present in the Member State.“

120. Tokiomis aplinkybėmis, remdamasis šios nuostatos formuluotės nagrinėjimu atsižvelgiant į jos kontekstą ir į reglamentavimo, kurio dalis jis yra, tikslus, kaip to reikalaujama pagal jurisprudenciją⁷¹, turiu padaryti išvadą, jog ją reikia aiškinti taip, kad žodžiai „arba panašiomis [teisėmis] į juose nustatytąsias“ reiškia Ženevos konvencijoje numatytas teises ir valstybės narės turi užtikrinti pabėgėliams, kuriems buvo taikyta Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ar 5 dalis, galimybę naudotis šiomis teisėmis kartu su šio straipsnio 6 dalyje tiesiogiai išvardytomis teisėmis, o ne kaip alternatyvą pastarosioms.

121. Dėl Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 6 dalies *formuluotės* primenu, kad, kaip Teisingumo Teismas jau yra konstatavęs kitomis aplinkybėmis, jungtukas „arba“ kalbiniu požiūriu gali turėti alternatyvią arba kumuliatyvią prasmę. Todėl jis turi būti suprantamas atsižvelgiant į kontekstą, kuriame jis vartojamas, ir į atitinkamo akto tikslus⁷².

122. Nagrinėjama atveju Direktyvos 2011/95 *kontekstas* ir *tikslas*, mano nuomone, reikalauja suteikti kumuliatyvią prasmę šiam jungtukai. Iš tikrųjų, jau esu konstatavęs, kad priimdamas šią direktyvą Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė užtikrinti visišką Ženevos konvencijos taikymą valstybėse narėse. Taigi tikrai nebuvo ketinimo pastarąja iš Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 5 dalyse nurodytų pabėgėlių atimti galimybę naudotis teisėmis, kurias valstybės narės turi jiems suteikti pagal šią konvenciją. Šis tikslas buvo patvirtintas ir pastabose, kurias Teisingumo Teismui pateikė Parlamentas, Taryba ir Komisija⁷³.

123. Todėl alternatyvios prasmės suteikimas jungtukai „arba“, vartojamam Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 6 dalyje, būtų nesuderinamas su tokiu tikslu, nes tuomet jis reikštų, kad valstybės narės savo noru gali suteikti atitinkamiems pabėgėliams arba Ženevos konvencijos 3, 4, 16, 22, 31, 32 ir 33 straipsniuose įtvirtintas teises, arba kitas panašias teises. Toks rezultatas akivaizdžiai pažeistų šią konvenciją, pagal kurią reikalaujama užtikrinti joje įtvirtintas teises ir nėra pakankama suteikti į jas „panašias“ teises.

124. Atsižvelgiant į tikslą visiškai taikyti Ženevos konvenciją, kurio siekiama Direktyva 2011/95, žodžiai „arba panašiomis [teisėmis] į juose nustatytąsias“, mano nuomone, veikiausiai reiškia teises, suteiktinas kartu su šios direktyvos 14 straipsnio 6 dalyje tiesiogiai nurodytomis teisėmis, kurios pagal šią konvenciją turi būti suteiktos kiekvienam pabėgėliui, esančiam susitariančiosios valstybės teritorijoje.

125. Šį aiškinimą patvirtina aplinkybė, kad nė viena iš pastabas Teisingumo Teismui pateikusių vyriausybių, išskyrus Jungtinės Karalystės vyriausybę, nenurodė būtinybės nesuteikti šiems asmenims kai kurių iš šių teisių. Atvirkščiai, Belgijos ir Čekijos vyriausybės per posėdį teigė, kad Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 6 dalimi iš esmės siekiama, nepateikiant baigtinio sąrašo, priminti valstybėms narėms jų tarptautinius įsipareigojimus.

71 Be kita ko, žr. 2009 m. sausio 29 d. Sprendimą *Petrosian* (C-19/08, EU:C:2009:41, 34 punktą ir nurodyta jurisprudencija).

72 2005 m. liepos 12 d. Sprendime *Komisija / Prancūzija* (C-304/02, EU:C:2005:444, 83 punktą) Teisingumo Teismas suteikė kumuliatyvią prasmę jungtukai „arba“, vartojamam SESV 260 straipsnio 2 dalyje, kurioje numatyta, kad Teisingumo Teismas valstybei narei, nevykdančiai sprendimo, kuriuo konstatuotas įsipareigojimų nevykdymas, gali nurodyti sumokėti „vienkartinę sumą arba periodinę baudą“. Taip pat žr. 2005 m. kovo 10 d. Sprendimą *Tempelman ir van Schaijk* (C-96/03 ir C-97/03, EU:C:2005:145, 43 punktą) ir šiuo klausimu generalinio advokato P. Mengozzi išvadą byloje *Georgakis* (C-391/04, EU:C:2006:669, 62 punktą).

73 Per posėdį Parlamentas ir Komisija vis dėlto teigė, jog tai, kad Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 6 dalies formuluotėje nėra nuorodos į Ženevos konvencijos 13 ir 27 straipsnius, paaiškinama tuo, kad siekiama šio straipsnio 4 ir 5 dalyse nurodytiems pabėgėliams nustatyti mažiau palankų vertinimą nei pabėgėliams, kurių buvimas valstybėje narėje nėra (arba dar nėra) teisėtas, nors jie ir nepatenka į šių nuostatų taikymo sritį. Abejoju, ar toks aiškinimas atitiktų Chartijos 18 straipsnį ir SESV 78 straipsnio 1 dalį, nes pagal Ženevos konvenciją atitinkamos teisės suteikiamos „kiekvienam pabėgėliui“ ir nėra numatyta jokio apribojimo, kaip yra nusprendęs ir VPRK savo komentaruose, kurie nurodyti šios išvados 113 punkte.

126. Šiuo klausimu visų pirma pabrėžiu, kad teisė į asmens dokumento išdavimą, įtvirtintą Ženevos konvencijos 27 straipsnyje, taip pat yra būtina išankstinė sąlyga siekiant pasinaudoti šioje konvencijoje numatytais teisėmis, kurios yra tiesiogiai išvardytos Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 6 dalyje⁷⁴. Tokiai galimybei naudotis teisėmis būtų sudaryta kliūčių, jei pabėgėliui nebūtų išduotas asmens dokumentas, kuris, galiausiai, galėtų būti naudojamas patvirtinti, kad asmuo yra pabėgėlis⁷⁵.

127. Man atrodo, jog tai, kad Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 6 dalyje numatytas sąrašas nebuvo papildytas nurodant Ženevos konvencijos 13, 20, 25, 27 ir 29 straipsnius, taip pat gali būti paaiškinama atsižvelgiant į aplinkybę, kad pagal šios konvencijos 42 straipsnio 1 dalį yra leidžiamos šių straipsnių išlygos, kaip pažymėjo Belgijos ir Nyderlandų vyriausybės, taip pat Parlamentas ir Taryba. Iš tiesų, pagal šią nuostatą susitariančiosioms valstybėms pasirašant Ženevos konvenciją, ją ratifikuojant ar prie jos prisijungiant, leidžiama daryti šios konvencijos nuostatų, „išskyrus 3, 4, 16, 33 ir 36–46 straipsnius“, išlygas.

128. Taigi, Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė priminti valstybėms narėms joms tenkančius įsipareigojimus pagal Ženevos konvenciją, dėl kurių negali būti nustatyta jokių išlygų, t. y. nustatytų 3, 4, 16 ir 33 straipsniuose⁷⁶, ir siekė jas įpareigoti suteikti atitinkamiems pabėgėliams teises, įtvirtintas šios konvencijos 22 ir 31 straipsniuose, atsižvelgiant į ypatingą svarbą, kuri šioms teisėms pripažįstama Sąjungos teisės sistemoje⁷⁷. Ir, atvirkščiai, minėtos konvencijos 13, 20, 25, 27 ir 29 straipsniai nebuvo tiesiogiai nurodyti, nes valstybės narės galėjo padaryti jų išlygų⁷⁸, todėl Direktyva 2011/95 neturi poveikio valstybių narių įsipareigojimui užtikrinti šiuose straipsniuose numatytas teises, jei jos nepadarė tokių išlygų.

129. Šis aiškinimas turi būti suprantamas atsižvelgiant į minimalų apsaugos lygį, kurio reikalaujama pagal šios direktyvos 14 straipsnio 6 dalį. Šio straipsnio 4 ir 5 dalyse tėra įtvirtintos galimybės ir bet kuriuo atveju valstybės narės pabėgėliams, kurių atžvilgiu jos pasinaudojo šiomis galimybėmis, gali suteikti teises, viršijančias minėto straipsnio 6 dalyje numatytą minimalų lygį. Kalbant apskritai, pagal Direktyvos 2011/95 3 straipsnį, siejamą su jos 12 konstatuojamąja dalimi, valstybėms narėms leidžiama numatyti palankesnes normas, susijusias, be kita ko, su tarptautinės apsaugos turiniu, jei šios normos neprieštarauja šiai direktyvai.

74 Todėl teisė į asmens dokumento išdavimą, mano nuomone, kyla jau iš kitų teisių, nurodytų Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 6 dalyje, nes šis dokumentas reikalingas veiksmingam kitų teisių įgyvendinimui. Vadovaudamasis panašiu samprotavimu 2014 m. gruodžio 18 d. Sprendime *Abdida* (C-562/13, EU:C:2014:2453, 59 ir 60 punktai) Teisingumo Teismas nusprendė, kad valstybė narė privalo kiek įmanoma užtikrinti būtiniausius poreikius to trečiosios šalies piliečio, kuriam pagal Direktyvos 2008/115 14 straipsnio 1 dalies b punktą ši valstybė narė turi užtikrinti neatidėliotiną medicinos pagalbą ir būtiną ligų gydymą. Iš tiesų, nors šioje direktyvoje nėra tiesiogiai numatyta tokio įpareigojimo, minėtos direktyvos 14 straipsnio 1 dalies b punktas taptų faktiškai neveiksmingas, jei nebūtų užtikrinti šie poreikiai.

75 Žr. JTVPRK, Pabėgėlių asmens dokumentai, EC/SCP/33, 1984 m. liepos 20 d., su šiuo dokumentu galima susipažinti adresu <http://www.unhcr.org/fr/excom/scip/4b30a5862c/pieces-didentite-refugies.html>, 2 punktas, ir 2005 m. sausio 28 d. VPRK komentarai dėl [Direktyvos 2004/83], su jais galima susipažinti adresu <http://www.refworld.org/docid/44ca0d504.html>, p. 43. Šiuo klausimu žr. šios išvados 97 punktą.

76 Ženevos konvencijos 1 straipsnyje pateikta sąvoka „pabėgėlis“ apibrėžtis. Savo ruožtu šios konvencijos 36–46 nuostatos – tai vykdymui ir pereinamajam laikotarpiui skirtos nuostatos. Todėl šie straipsniai nesusiję su pabėgėlių teisių turiniu.

77 Iš Direktyvos 2013/33 14 straipsnio matyti, kad ypatinga svarba suteikiama teisei naudotis valstybine švietimo sistema, kiek tai susiję su pradiniu mokslu, numatytu Ženevos konvencijos 22 straipsnio 1 dalyje. Šia nuostata valstybės narės įpareigojamos nepilnamečiams tarptautinės apsaugos prašytojų vaikams ir nepilnamečiams prašytojams suteikti galimybę naudotis švietimo sistema – bent jau valstybine – panašiomis sąlygomis kaip ir savo piliečiams (taip pat žr. Direktyvos 2008/115 14 straipsnio 1 dalies c punktą). Direktyvos 2013/33 8 straipsnis, pagal kurį „[v]alstybės narės negali sulaukyti asmens vien dėl to, kad jis yra [tarptautinės apsaugos] prašytojas“, parodo, kad yra suteikiama esminė reikšmė draudimui taikyti baudžiamąsias sankcijas pabėgėliams vien dėl jų neteisėto atvykimo į šalį ar neteisėto gyvenimo joje, – toks draudimas įtvirtintas Ženevos konvencijos 31 straipsnyje, kuris konkrečiai nurodytas šios direktyvos 15 konstatuojamojoje dalyje (taip pat žr. 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 604/2013, kuriuo išdėstomi valstybės narės, atsakingos už trečiosios šalies piliečio arba asmens be pilietybės vienoje iš valstybių narių pateikto tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimą, nustatymo kriterijai ir mechanizmai (OL L 180, 2013, p. 31), 20 konstatuojamąją dalį ir 28 straipsnio 1 dalį).

78 Kelios valstybės narės, t. y. Estijos Respublika, Airija, Austrijos Respublika, Švedijos Karalystė, taip pat Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystė padarė tam tikrų išlygų dėl Ženevos konvencijos 25 straipsnio. Airija ir Prancūzijos Respublika padarė išlygų dėl šios konvencijos 29 straipsnio. Žr. *Collection des Traités des Nations unies* adresu https://treaties.un.org/pages/ViewDetailsII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=V-2&chapter=5&Temp=mtdsg2&clang=_fr.

130. Atsižvelgdamas į šiuos argumentus, manau, jog Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 6 dalis turi būti aiškinama taip, kad valstybė narė, kuri pasinaudojo šio straipsnio 4 ar 5 dalyje numatytais galimybėmis, privalo suteikti atitinkamam pabėgėliui, be Ženevos konvencijos 3, 4, 16, 22, 31, 32 ir 33 straipsniuose įtvirtintų teisių, kitas teises, kurios pagal šią konvenciją užtikrinamos kiekvienam pabėgėliui, esančiam susitariančiosios valstybės teritorijoje, t. y. minėtos konvencijos 13, 20, 25, 27 ir 29 straipsniuose numatytas teises, jei ši valstybė narė nėra padariusi išlygų pagal tos pačios konvencijos 42 straipsnio 1 dalį.

131. Todėl manau, kad kartu taikomos Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4–6 dalys, aiškinamos taip, kaip pasiūlyta šioje išvadoje, neprieštarauja Chartijos 18 straipsniui ir SESV 78 straipsnio 1 daliai.

E. Baigiamosios pastabos

132. Siekdamas išsamumo patikslinu, kad pirmiau pateikta išvada yra susijusi tik su Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4–6 dalių galiojimu, atsižvelgiant į Chartijos 18 straipsnį ir SESV 78 straipsnio 1 dalį, tiek, kiek jose yra įtvirtinta valstybių narių galimybė nesuteikti tam tikriems pabėgėliams teisių, numatytų šios direktyvos VII skyriuje. Iš tiesų šiais prašymais priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismo prašoma išsakyti nuomonę dėl šios galimybės galiojimo *in abstracto*, atsižvelgiant į šias nuostatas, ir atitinkamai su tuo yra susijusios Teisingumo Teismui pateiktos pastabos.

133. Ši išvada neturi įtakos vertinimui, kuris turi būti atliktas kiekvieną kartą siekiant nustatyti, ar tai, kaip valstybė narė įgyvendina Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4 ir 5 dalyse numatytas galimybes, yra suderinama su tam tikromis pagrindinėmis teisėmis, kurios užtikrinamos pagal Chartiją.

134. Šiuo klausimu noriu pateikti tris pavyzdžius. Pirma, jei pasinaudojusi šiomis galimybėmis valstybė narė neleistų pabėgėliui naudotis tam tikromis medicinos paslaugomis, tai pažeistų Chartijos 35 straipsnį (susijusį su teise į sveikatos apsaugą) arba, jei tai sukeltų pavojų šio pabėgėlio gyvybei arba jei tai būtų nežmoniškas ar žeminantis elgesys jo atžvilgiu, – net Chartijos 2 straipsnio 1 dalį (susijusią su teise į gyvybę) ar Chartijos 4 straipsnį⁷⁹. Antra, jei valstybė narė nuspręstų išsiųsti atitinkamą pabėgėlį į trečiąją saugią šalį, kuri sutinka jį priimti savo teritorijoje⁸⁰, ši valstybė narė turi patikrinti, ar tai suderinama su teise į privatų ar šeimos gyvenimą, įtvirtintą Chartijos 7 straipsnyje⁸¹. Trečia, nors Chartijos 15 straipsnis, susijęs su laisve pasirinkti profesiją ir teise dirbti, yra taikomas tik trečiosios šalies piliečiams, „kuriems leista dirbti valstybių narių teritorijose“, vis dėlto negalima atmesti galimybės, kad atsisakymu leisti pabėgėliui dalyvauti darbo rinkoje, išėjus iš kalėjimo, kai jis net negali

79 Dėl EŽTK 2 straipsnio 1 dalies ir 3 straipsnio (atitinkantys atitinkamai Chartijos 2 straipsnio 1 dalį ir 4 straipsnį) taikymo apimties žr. 2012 m. balandžio 10 d. EŽTT sprendimą *Panaitescu prieš Rumuniją* (CE:ECHR:2012:0410JUD003090906, § 27–30 ir nurodyta jurisprudencija). Primenu, kad pagal Chartijos 52 straipsnio 3 dalį, nors Chartijoje nurodytų teisių, atitinkančių EŽTK garantuojamas teises, esmė ir taikymo sritis yra tokia, kaip nustatyta toje konvencijoje, tai nekludo Sąjungos teisėje numatyti didesnės apsaugos. Atitinkamai atvejais galimybės naudotis tam tikra medicinos pagalba nesuteikimas gali pažeisti ir Direktyvos 2008/115 14 straipsnio 1 dalies b punktą (žr. šios išvados 68 išnašą).

80 Žr. šios išvados 51 išnašą.

81 Remiantis EŽTT jurisprudencija, EŽTK neužtikrina užsieniečiui teisės atvykti į konkrečią šalį ir joje gyventi, todėl pagal nusistovėjusį tarptautinės teisės principą ir nepažeisdamos savo išpareigojimų pagal tarptautines sutartis (įskaitant Chartiją) susitariančiosios valstybės turi teisę kontroliuoti užsieniečių atvykimą, gyvenimą šalyje ir išsiuntimą iš jos. Vis dėlto priemonėmis, apribojančiomis užsieniečio teisę gyventi šalyje, tam tikrais atvejais gali būti pažeistas EŽTK 8 straipsnis, jei šios priemonės turi neproporcingas pasekmes šio asmens privačiam arba šeimos gyvenimui (be kita ko, žr. 2012 m. birželio 26 d. *Sprendimą Kurić ir kiti prieš Slovėniją* (CE:ECHR:2012:0626JUD002682806, § 355 ir nurodyta jurisprudencija)). Dėl veiksmų, į kuriuos reikia atsižvelgti nagrinėjant išsiuntimo iš šalies priemonę, žr. 2001 m. rugpjūčio 2 d. EŽTT sprendimą *Boultif prieš Šveicariją* (CE:ECHR:2001:0802JUD005427300, § 48) ir 2006 m. spalio 18 d. EŽTT sprendimą *Üner prieš Nyderlandus* (CE:ECHR:2006:1018JUD004641099, § 57 ir 58). Šie principai taip pat taikomi, kai nagrinėjamas sprendimo atsakyti išduoti leidimą gyventi proporcingumas (be kita ko, žr. 2018 m. kovo 1 d. EŽTT sprendimą *Ejimson prieš Vokietiją* (CE:ECHR:2018:0301JUD005868112, § 56 ir 57)).

būti išsiųstas į trečiąją šalį ir turi likti neapibrėžtą laiką prieglobsčio valstybėje narėje, tam tikromis aplinkybėmis gali būti pažeistas Chartijos 7 straipsnis. Pagal EŽTT jurisprudenciją EŽTK 8 straipsnis, kurį atitinka Chartijos 7 straipsnis, iš esmės apima socialinę tapatybę, taip pat asmeninius, socialinius ir ekonominius santykius, sudarančius kiekvieno žmogaus privatų gyvenimą⁸².

V. Išvada

135. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau į *Conseil du contentieux des étrangers* (Užsieniečių ginčų taryba, Belgija) klausimus bylose C-77/17 ir C-78/17 ir *Nejvyšší správní soud* (Vyriausiasis administracinis teismas, Čekijos Respublika) klausimą byloje C-391/16 atsakyti taip:

1. 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/95/ES dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų 14 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal šią nuostatą valstybėms narėms leidžiama panaikinti sprendimą, kuriuo jos suteikė šios direktyvos VII skyriuje numatytas teises į minėtos nuostatos taikymo sritį patenkantiems pabėgėliams, nutraukti šio sprendimo galiojimą arba atsisakyti jį pratęsti, jei tai neturi įtakos pastarųjų asmenų pripažinimui pabėgėliais ir nereiškia sprendimo, kuriuo jie buvo pripažinti pabėgėliais, negaliojimo.
2. Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 5 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal šią nuostatą valstybėms narėms leidžiama atsisakyti suteikti šios direktyvos VII skyriuje numatytas teises į minėtos nuostatos taikymo sritį patenkantiems pabėgėliams, jei toks atsisakymas neturi įtakos šių asmenų pripažinimui pabėgėliais ir valstybėms narėms nustatytam įpareigojimui išnagrinėti jų tarptautinės apsaugos prašymus laikantis reikalavimų, kylančių iš 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos.
3. Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 6 dalis turi būti aiškinama taip, kad tuo atveju, jei valstybė narė pasinaudoja šios direktyvos 14 straipsnio 4 ir 5 dalyse numatytomis galimybėmis, ši valstybė narė atitinkamiems pabėgėliams, kol jie yra jos teritorijoje, ir toliau privalo užtikrinti ne tik teises, numatytas 1951 m. liepos 28 d. Ženevoje pasirašytos Konvencijos dėl pabėgėlių statuso 3, 4, 16, 22, 31, 32 ir 33 straipsniuose, bet ir šios konvencijos 13, 20, 25, 27 ir 29 straipsniuose numatytas teises, jei ši valstybė narė nėra padariusi išlygų pagal minėtos konvencijos 42 straipsnio 1 dalį.
4. Išnagrinėjus Direktyvos 2011/95 14 straipsnio 4–6 dalis nebuvo nustatyta nieko, kas galėtų turėti įtakos jų galiojimui.

⁸² Be kita ko, žr. 2003 m. spalio 9 d. EŽTT sprendimą *Slivenko prieš Latvija* (CE:ECHR:2003:1009JUD004832199, § 96) ir šiuo klausimu 2006 m. spalio 18 d. EŽTT sprendimą *Üner prieš Nyderlandus* (CE:ECHR:2006:1018JUD004641099, § 59).